

บทที่ 2
วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการใช้หลักสูตรวิชาพลศึกษา ตามหลักสูตร
ประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ผู้วิจัยขอเสนอทฤษฎี หลักการ
แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามลำดับดังนี้

1. ความหมายและความสำคัญของหลักสูตร
2. องค์ประกอบของหลักสูตร
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. บทบาทของผู้บริหารและครูผู้สอนในการใช้หลักสูตร
5. สำคัญสำคัญของหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.
2533)
 - หลักการ
 - จุดมุ่งหมาย
 - โครงสร้างของหลักสูตร
 - เวลาเรียน
 - แนวดำเนินการ
 - การวัดและการประเมินผล
6. สำคัญสำคัญของหลักสูตรวิชาพลศึกษา ตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช
2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายและความสำคัญของหลักสูตร

คำว่า "หลักสูตร" ปัจจุบันมีผู้นำคำนี้มาใช้อย่างกว้างขวาง และมีผู้ให้ความหมาย
แตกต่างกันไป ตามทัศนะของนักการศึกษาแต่ละท่าน ดังเช่น

ทาบ (Taba, 1962) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หมายถึง แนวทางใน
การเตรียมผลเมือง เพื่อที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นสมาชิกที่สามารถ
สร้างสรรค์ผลผลิตให้แก่วัฒนธรรม

กู๊ด (Good, 1973) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ความหมาย คือ

1. หลักสูตร คือ เนื้อหาที่จัดไว้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษา เพื่อให้จบชั้น หรือรับประกาศนียบัตร

2. หลักสูตร คือ เค้าโครงทั่วไปของเนื้อหา หรือสิ่งเฉพาะที่จะต้องสอน ซึ่งโรงเรียนจัดให้แก่เด็กเพื่อให้เด็กมีความรู้จนจบชั้น หรือได้รับประกาศนียบัตร เพื่อให้สามารถเข้าเรียนต่อทางอาชีพต่อไป

3. หลักสูตร คือ กลุ่มวิชาและประสบการณ์ต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ ซึ่งนักเรียนได้เล่าเรียนภายใต้การแนะนำของโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา

สุมิตร คุณานุก (2523) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรในระดับโรงเรียน หมายถึง โครงการที่ประมวลความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้นักเรียน ไม่ว่าจะ เป็นภายในหรือภายนอกโรงเรียนก็ตาม เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาไปตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้

กรมวิชาการ (2525) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร คือ ข้อกำหนดเกี่ยวกับการเรียน การให้การศึกษแก่เด็กที่อยู่ในโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย เอกสารหลักสูตร กระบวนการสอนของครู กระบวนการเรียนของเด็กและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน

สวัสดิ์ จงกล (2521) ได้ให้คำนิยามของหลักสูตรว่า คือ สิ่งที่สร้างขึ้นในลักษณะของรายวิชา ซึ่งประกอบไปด้วยเนื้อหาที่ได้จัดเรียงลำดับความยากง่าย หรือเป็นขั้นตอนอย่างดีแล้ว ดังนั้น หลักสูตรหมายถึง ข้อกำหนดที่ว่าด้วยจุดมุ่งหมายที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษา แนวการดำเนินงาน เนื้อหาสาระ ต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะและพฤติกรรมที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษา

สวัสดิ์ อุทรานันท์ (2528) กล่าวว่า ถึงแม้จะมีคำนิยามของหลักสูตรแตกต่างกันไปตาม แต่นักปราชญ์ทางหลักสูตรก็ได้ยอมรับนิยามของหลักสูตรซึ่งกล่าวออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1. หลักสูตร คือ สิ่งที่ยังสร้างขึ้นในลักษณะของรายวิชา ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาสาระที่ได้จัดเรียงลำดับความยากง่าย หรือเป็นขั้นตอนอย่างดีแล้ว
2. หลักสูตร ประกอบด้วย ประสบการณ์ทางการเรียนซึ่งได้วางแผนไว้เป็นการล่วงหน้า เพื่อมุ่งหวังให้เด็กได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ต้องการ
3. หลักสูตร เป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้นสำหรับให้ประสบการณ์ทางการศึกษาแก่เด็กในโรงเรียน
4. หลักสูตร ประกอบด้วยประสบการณ์ทั้งหมดของผู้เรียน ซึ่งเขาได้ทำ ได้รับรู้ และได้สนองต่อการแนะแนวทางของโรงเรียน

โดยสรุปแล้วกล่าวได้ว่า หลักสูตร หมายถึง โครงการที่ประมวลความรู้ และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จัดให้ผู้เรียนทั้งในและนอกห้องเรียน และได้รวมถึงเอกสารหลักสูตรที่เป็นตัวกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ ประสบการณ์การเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สำหรับเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนทุก ๆ ด้านให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

หลักสูตรเป็นหัวใจของการจัดการศึกษาทุกระดับ เพราะเป็นตัวกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาแต่ละระดับว่าจะจะเป็นไปทางใด ถ้าไม่มีหลักสูตรเป็นโครงการและเป็นแนวทางในการให้การศึกษา การจัดการศึกษาก็จะไม่สำเร็จลุล่วงไปตามที่กำหนดได้ หลักสูตรที่ดีจะต้องสนองต่อนโยบายทางการศึกษาของชาติ รวมทั้งสนองต่อความต้องการ ความสนใจ และวัยของผู้เรียน ตลอดจนสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและสังคม และสามารถพัฒนาผู้เรียน ให้มีความรู้ ความสามารถ และเจตคติที่ดีจะไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และสังคม (สันต์ธรรมบำรุง, 2527) ดังนั้นสิ่งต่าง ๆ ที่จะประมวลกันมาเป็นหลักสูตรจะต้องทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ และสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม การปกครองในปัจจุบัน

2. องค์ประกอบของหลักสูตร

การพิจารณาในรูปขององค์ประกอบ จะมีหลายรูปแบบ และหลายขอบเขต ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแนวคิดของนักการศึกษาแต่ละท่าน ดังเช่น

ทาบ (Taba, 1962) กล่าวว่า หลักสูตรจะประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์โดยทั่วไป และวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา
2. เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงสำหรับการสอนแต่ละวิชา
3. กระบวนการเรียนการสอนหรือการนำหลักสูตรไปใช้
4. โครงการประเมินผลตามหลักสูตร

บุญมี เพรยอด (2530) กล่าวว่าองค์ประกอบของหลักสูตรควรประกอบด้วย

1. จุดหมายของหลักสูตร
2. เนื้อหาของหลักสูตร
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผลหลักสูตร

สุมิตร คุณานุกร (2523) กล่าวว่า หลักสูตรมี 4 องค์ประกอบ คือ

1. ความมุ่งหมาย
2. เนื้อหา
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผล

สัจจิต อุทรานันท์ (2528) กล่าวว่า หลักสูตรที่ดีควรจะกล่าวถึงสิ่งต่อไปนี้

1. เหตุผลและความจำเป็นของหลักสูตร
2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งควรมีทั้งจุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะ
3. เนื้อหาสาระและประสบการณ์
4. การเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน
5. การเสนอแนะเกี่ยวกับการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการวิจัยชุมชน
6. การประเมินผล

จากแนวคิดของนักการศึกษาหลาย ๆ ท่าน พอสรุปองค์ประกอบของหลักสูตรได้ว่า
ควรจะมีอย่างน้อย 4 องค์ประกอบ คือ

1. ความมุ่งหมายของหลักสูตร
2. เนื้อหาสาระและประสบการณ์
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผลหลักสูตร

3. การนำหลักสูตรไปใช้

การนำหลักสูตรไปใช้เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญยิ่งและเกี่ยวข้องกับผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน หลักสูตรจะประสบผลสำเร็จมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้นขึ้นอยู่กับผู้บริหารและครูผู้สอนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ มีความชำนาญในการใช้หลักสูตร มีนักการศึกษาหลายท่าน ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ไว้ดังนี้

สันต์ ชรรมบำรุง (2527) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูนำเอาโครงการของหลักสูตรที่เป็นรูปเล่มเหล่านั้นไปปฏิบัติให้บังเกิดผล และรวมถึงการบริหารงานทางด้านวิชาการของโรงเรียน เพื่ออำนวยความสะดวกและให้นักเรียนสามารถสอน และเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

บุญมี เฌรชอด (2528) ได้เสนอรายละเอียดเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรไว้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้ในสถานศึกษา จะประกอบไปด้วย

1. การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน คือการจำแนกหลักสูตรเป็นรายละเอียดต่าง ๆ ก่อนจะนำไปสู่การปฏิบัติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร ให้ผู้เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรได้เข้าใจให้ตรงกัน และไปในทิศทางเดียวกัน อาจประกอบด้วยกิจกรรมหลายอย่าง เช่น การจัดทำเอกสารหลักสูตรชนิดต่าง ๆ ได้แก่ แผนการสอน คู่มือครู คู่มือการใช้หลักสูตร เป็นต้น

2. การจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ได้แก่ วัสดุหลักสูตรและวัสดุการเรียนการสอน อุปกรณ์ต่าง ๆ ครุภัณฑ์ ตลอดจนอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ซึ่งนอกจากจะจัดให้มีแล้วยังครอบคลุมถึงการรักษาสภาพให้พร้อมที่จะใช้

ประโยชน์ได้ด้วยความพลเพียงความสะดวกในการใช้ และการใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่า

3. การสอนของครู เกี่ยวกับสมรรถภาพในการสอนของครู สมรรถภาพเกี่ยวกับความรู้ในเนื้อหาวิชา สมรรถภาพในการถ่ายทอด และสมรรถภาพในการบริหารการสอน การสอนนั้นจำเป็นอย่างถึงที่ผู้สอนต้องรู้รอบ และรอบรู้ในเนื้อหาวิชาที่ตนเองสอน ส่วนสมรรถภาพในการถ่ายทอดนั้น หมายถึงวิถีทาง หรือวิธีการที่ผู้สอนใช้ในการกำหนดเนื้อหาไปสู่ผู้เรียน สมรรถภาพเกี่ยวกับการบริหารการสอนคือ ในการสอนของครูผู้สอนแต่ละรายวิชาว่า ได้มีการวางแผนและเตรียมการไว้อย่างไรบ้าง การบริหารการสอนจึงครอบคลุมกิจกรรมหลัก 4 อย่าง คือ การเตรียมการสอน การสอน การวัดผลการสอนและการสอนซ่อมเสริม สำหรับการปฏิบัติงานของครูหรือผู้สอน เป็นการนำเอาสิ่งที่เตรียมการไว้ หรือมีอยู่ในตัวผู้สอนออกมาสู่การปฏิบัติให้สัมฤทธิ์ผล

สังัด อูทรานันท์ (2528) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นขั้นตอนการนำเอาหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ หรือไปสู่การเรียนการสอนภายในโรงเรียน การนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องอาศัยกิจกรรมและกระบวนการต่าง ๆ หลายประเภท เช่น

1. การจัดทำเอกสารและคู่มือการใช้หลักสูตร
2. การเตรียมบุคลากรการบริหารและบริการหลักสูตร
3. การดำเนินการสอนตามหลักสูตร
4. การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร เป็นต้น

สุมิตร คุณานุก (2523) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ ประกอบด้วยกิจกรรม 3 ประเภท คือ

1. การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน หลักสูตรในระดับชาติจะกำหนดความมุ่งหมาย เนื้อหาวิชาที่จะสอน กิจกรรมประกอบการเรียนการสอนและการประเมินผลไว้อย่างกว้าง ๆ ครูยังไม่สามารถนำหลักสูตรไปสอนได้ ต้องตีความหมายและกำหนดรายละเอียดของหลักสูตร ซึ่งจะออกมาในรูปของวัสดุประกอบหลักสูตรที่เรียกว่า ประมวลการสอน โครงการสอน หรือ แผนการสอน เพื่อขยายความหลักสูตรให้กระจ่างมากขึ้น และเมื่อครูจะลงมือทำการสอนจริง อาจต้องทำบันทึกการสอน เพื่อให้เห็นแนวทางในการสอนชัดเจนยิ่งขึ้น

2. การจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ภายในโรงเรียน หลักสูตรจะสัมฤทธิ์ผลได้ตามความมุ่งหมายนั้น จำเป็นต้องมีปัจจัยหลาย ๆ ด้านมาเสริม โดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียน ควรมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรทุกวิชา และทุกระดับชั้น เพื่อประกอบการเรียนการสอนภายในโรงเรียนให้กลมกลืนกันอย่างสมดุลย์ และเอื้ออำนวยให้ครูและนักเรียนสามารถสอนและเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุด ผู้บริหารจะต้องสำรวจดูปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ของโรงเรียนว่าเหมาะสมกับการนำหลักสูตรไปปฏิบัติหรือไม่ ผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงขนาดของห้องเรียนและจำนวนนักเรียน การกำหนดครูเข้าสอน การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะอำนวยต่อการเรียนการสอน ทั้งนี้รวมไปถึงความคล่องตัวในการบริหารงาน การเตรียมและจัดสภาพต่าง ๆ ภายในโรงเรียน

3. การสอนของครู หัวใจสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้ คือ การสอน และบุคคลที่มีความสำคัญที่สุด คือ ครู ครูควรเอาใจใส่ต่อการสอน สอนให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตร เลือกวิธีสอนที่เหมาะสม สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่จะชี้ถึงสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นทั้งหมดจะเห็นว่า ในการนำหลักสูตรไปใช้นั้น ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ตามแต่ทัศนะของนักการศึกษาแต่ละท่านที่จะเน้นความสำคัญแยกย่อยแตกต่างกันไป แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาแล้ว จะพบว่า การนำหลักสูตรไปใช้จะประกอบด้วยกิจกรรมหลัก 3 กิจกรรม คือ

1. การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน
2. การจัดปัจจัยสภาพแวดล้อม และอุปกรณ์
3. การจัดการเรียนการสอน

การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน

การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน หมายถึง การตีความหมายและการกำหนดรายละเอียดของหลักสูตร ซึ่งผู้นำหลักสูตรไปใช้จะต้องนำเอาความมุ่งหมายของหลักสูตรไปตีความหมายให้ออกมาในรูปของเอกสารหลักสูตรที่เราเรียกว่า ประมวลการสอนและโครงการสอน ซึ่งจะช่วยขยายความของหลักสูตรให้กระจ่างมากขึ้น และเมื่อครูจะลงมือทำการสอนจริงจะต้องทำบันทึกการสอนอีกด้วย เพื่อให้เห็นแนวทางในการสอนออกมาเป็นรายชั่วโมง (สมิตร์คุณานุกร, 2523)

การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอนจึงรวมไปถึง การวางแผนการสอน การทำกำหนด การสอน บันทึกการสอน และการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร โดยมีรายละเอียดดังนี้

การวางแผนการสอน

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2529) ได้กล่าวว่า การวางแผนการสอน เป็นส่วนหนึ่งของ ระบบการสอนที่เป็นการเตรียมการล่วงหน้าก่อนสอน โดยใช้ข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้จากการ ดำเนินงานตามระบบการสอน ซึ่งข้อมูลที่ต้องใช้ในการวางแผนการสอนมี 8 ประการ ดังนี้คือ

1. สภาพปัญหาและทรัพยากร เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการเรียนการสอนที่ครูรวบรวม ได้จากการสำรวจปัญหา และตรวจสอบทรัพยากรในแง่กำลังคน งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการ ข้อมูลส่วนนี้จะทำให้ผู้วางแผนกำหนดรูปแบบการสอน กิจกรรมการเรียน และสื่อ การสอนได้ชัดเจนขึ้น

2. การวิเคราะห์เนื้อหา เป็นข้อมูลที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อกำหนดเรื่องที่จะ สอนโดยกำหนดเป็นระดับหน่วยใหญ่ที่อาจต้องสอนหลายครั้ง และระดับบทเรียนที่เป็นเนื้อหาของ การสอน 1 ครั้ง สำหรับเนื้อหาในระดับบทเรียนก็ต้องวิเคราะห์ออกเป็นหัวเรื่อง และหัวข้อย่อย เช่นเดียวกัน

3. การวิเคราะห์ผู้เรียน เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับอายุ ระดับความพร้อม และความรู้ เดิมของของผู้เรียน ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนมีความจำเป็นสำหรับการจัดการเรียนการสอนที่ สอดคล้องกับผู้เรียนในระดับต่าง ๆ

4. มโนคติ หรือความคิดรวบยอด เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ "สาระ" หรือ "แก่นของ เนื้อหา" ที่ต้องการให้นักเรียนได้รับ ครูต้องกำหนดให้เด่นชัดก่อนว่าต้องการให้นักเรียนได้รับ "มโนคติ" หรือ "ความคิดรวบยอด" ที่เป็นแก่นสารของเนื้อหาอะไรบ้าง

5. วัตถุประสงค์ นั้นเป็นเป้าหมายแห่งความสำเร็จในส่วนของการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมในตัวผู้เรียนที่ครูกำหนดไว้ การกำหนดวัตถุประสงค์ต้องมีวัตถุประสงค์ทั่วไป และ วัตถุประสงค์เฉพาะ สำหรับวัตถุประสงค์เฉพาะก็นิยมกำหนดไว้ในรูปวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

6. กิจกรรมการเรียน เป็นข้อมูลที่ต้องคาดการณ์ไว้ล่วงหน้าว่าจะให้นักเรียนได้ ประกอบกิจกรรมการเรียนอะไรบ้าง โดยคำนึงถึงกิจกรรมกลุ่มใหญ่ กลุ่มย่อย และกิจกรรมการ เรียนเป็นหลัก

7. สื่อการสอน เป็นข้อมูลที่ครูต้องคาดการณ์ไว้ล่วงหน้าเช่นเดียวกัน โดยพิจารณา กิจกรรมการเรียนเป็นหลัก

8. การประเมิน เป็นข้อมูลที่ครูต้องคาดการณ์ไว้ว่า จะตรวจสอบพฤติกรรมการ เรียนรู้ของนักเรียนอย่างไร ทั้งในส่วนที่เป็นพฤติกรรมเดิม (ความรู้เดิมที่มีอยู่แล้ว) พฤติกรรม ต่อเนื่อง (พฤติกรรมย่อยที่ครูต้องให้นักเรียนเรียนรู้ไปทีละน้อย) และพฤติกรรมขั้นสุดท้าย (พฤติกรรมที่เป็นผลลัพธ์ ซึ่งครูคาดหวังไว้)

เมื่อได้ข้อมูลครบทั้ง 8 ประการแล้ว ครูก็สามารถวางแผนการสอนได้ การวางแผน การสอนทำได้ 2 แนวคือ แนวแรกเป็นการวางแผนระยะยาว หมายถึง การวางแผนการสอนที่ สัปดาห์หรือเดือน ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาสาระค่อนข้างกว้าง ต้องใช้เวลาในการสอนเป็นสัปดาห์ หรือเป็นเดือน แนวที่สองเป็นการวางแผนระยะสั้น หมายถึง การวางแผนการสอนที่มุ่งใช้ให้ เสร็จสิ้นเป็นครั้ง ๆ ไป

กำหนดการสอน

บำรุง กลัดเจริญ (2527) กล่าวว่า กำหนดการสอน คือ เอกสารที่กำหนดเนื้อหา สาระของแผนการสอน และคู่มือครูที่จะสอน ตลอดปีว่าจะสอนเรื่องใด ตอนใด กิจกรรมใด ต้องสอนก่อนหลังใช้เวลาแต่ละเรื่องมากน้อยเพียงใด กำหนดการสอนจะช่วยให้อ่านได้ครบถ้วน ตามหลักสูตร

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2525) ได้กล่าวว่า ลักษณะของกำหนดการ สอนอาจทำได้ 2 ลักษณะ คือ

1. กำหนดการสอนรายสัปดาห์ หมายถึง การตัดแบ่งเนื้อหาของกลุ่มประสบการณ์ สัปดาห์ที่แบ่งไว้เป็นรายสัปดาห์

2. กำหนดการสอนรายวัน หมายถึง การตัดแบ่งเนื้อหาของกลุ่มประสบการณ์ ตาม สัปดาห์ที่แบ่งไว้เป็นรายวันว่าวันหนึ่ง ๆ จะสอนเรื่องอะไรบ้าง จะสอนเรื่องไหนอย่างไรบ้าง เพราะฉะนั้น กำหนดการสอนจึงช่วยให้ครูทราบว่า จะต้องสอนเนื้อหา กิจกรรมใด มากน้อยเพียงใด และให้ครบถ้วนตามหลักสูตร

ในการจัดทำกำหนดการสอนนี้ กรมวิชาการได้เสนอแนวปฏิบัติที่ว่า ครูผู้สอนควรจะได้จัดทำกำหนดการสอนและตารางสอนเอง โดยอาจรวมกลุ่มกันจัดทำในระดับโรงเรียนที่มีชั้นเรียนนั้น ๆ หลายห้องเรียน หรือจัดทำในระดับกลุ่มโรงเรียนที่มีสภาพแวดล้อมใกล้เคียงกัน ถ้าจำเป็นจริง ๆ จะทำในระดับอำเภอก็ได้ แต่ควรให้ผู้สอนชั้นนั้น ๆ เป็นผู้ทำ ทั้งนี้เพราะผู้สอนย่อมเข้าใจเนื้อหาสาระ กิจกรรมต่าง ๆ ในแผนการสอนได้ดีกว่า และสามารถพิจารณาจัดแบ่งเนื้อหากิจกรรมให้เหมาะสมกับช่วงเวลาแต่ละวัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2525)

บันทึกการสอน

การทำบันทึกการสอน นับว่าเป็นขั้นสำคัญที่สุดของการวางแผน เพื่อปฏิบัติการสอนของครู เป็นขั้นตอนสุดท้ายในการที่จะก่อให้เกิดผลแก่ผู้เรียน คือ การเรียนรู้ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์ (สุวัฒน์ มุททเมธา, 2523)

บำรุง กลัดเจริญ (2527) ได้กล่าวว่า การทำบันทึกลงในกำหนดการสอน เหมาะสำหรับครูที่มีประสบการณ์ ส่วนครูใหม่ที่ยังไม่มีประสบการณ์การเตรียมการสอนระยะสั้นด้วยวิธีการทำบันทึกการสอนอย่างละเอียด เพื่อที่ครูจะได้มีความพร้อมในการสอน เกิดความรู้สึกมั่นใจ เชื่อมมั่นในตัวเอง และสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างดี การทำบันทึกการสอนมีองค์ประกอบรูปแบบและขั้นตอนในการทำดังต่อไปนี้

องค์ประกอบของบันทึกการสอนมี 8 ประการ

1. วิชา หัวเรื่อง เวลาเรียน และระดับชั้น เป็นส่วนที่บอกว่าแผนการสอนนี้เป็นของวิชาอะไร เรื่องอะไร ใช้เวลาเรียนเท่าไร ใช้สำหรับสอนชั้นไหน
2. เนื้อหา เป็นเนื้อเรื่องที่ต้องการจะให้เด็กเกิดการเรียนรู้
3. ความคิดรอบขอบ/หลักการ เป็นสาระหรือจุดสำคัญของเรื่องที่สอน
4. จุดประสงค์การเรียน เป็นสิ่งที่เราคาดหวังว่าจะให้เกิดผลในแง่ของพฤติกรรม จะเขียนมาในรูปของความรู้ความเข้าใจ ทักษะ ความสามารถ และเจตคติ หรือไม่แยกประเภทก็ได้
5. วิธีสอน และกิจกรรม

วิธีสอน หมายถึง วิธีการหรือการกระทำที่ผู้สอนมุ่งให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในเรื่องที่ครูต้องการ หรืออาจพูดได้ว่า วิธีสอนนี้แฝงฝังในด้านกิจกรรมของครู กิจกรรม หมายถึง สิ่งที่ผู้สอนให้นักเรียนกระทำเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในส่วน
ของนักเรียน

ในวิธีสอน และกิจกรรม อาจแบ่งเป็น 3 ตอน คือ

- ก. การนำเข้าสู่บทเรียน
- ข. การดำเนินการสอน
- ค. การสรุปบทเรียน

6. สื่อการสอน และบรรณานุกรม หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ สื่อการสอนที่ช่วยในการดำเนินการสอนเป็นไปด้วยความสะดวกและรวดเร็วและได้ผลดี ทำให้นักเรียนสามารถสร้างความคิดรวบยอดในการเรียนได้

บรรณานุกรม คือ ตำราแบบเรียนที่บังคับใช้ในโรงเรียน และที่อยู่นอกเหนือจากตำราที่บังคับใช้ เป็นหนังสือที่นำมาใช้อ้างอิงประกอบการสอน

7. การวัดและการประเมินผล หมายถึง วิธีการและเครื่องมือ ตลอดจนเกณฑ์ที่จะต้องยึดในการประเมินผลของบทเรียนนั้น ๆ

8. หมายเหตุ สำหรับบันทึกความสำเร็จหรือ ความล้มเหลวในการสอน หลังจากที่ได้สอนไปจริง ๆ แล้ว เช่น

8.1 ผลการสอนเป็นอย่างไร นักเรียนเข้าใจหรือสนใจหรือไม่ ในการประเมินเราได้ผลผลิตห่างจากเกณฑ์เฉลี่ยไหม ถ้าได้ห่างควรจะสอนใหม่หรือไม่อย่างไร

8.2 มีอุปสรรคหรือเหตุการณ์กะทันหันอะไรเกิดขึ้น ทำให้สอนไม่ได้ตามที่เตรียมไว้มีอะไรบ้าง และจะนำหัวข้อนี้ไปสอนเมื่อไร

การทำบันทึกการสอนนั้น จะจัดทำในระดับชั้นเรียน เป็นหน้าที่โดยตรงของครูผู้สอน ในการทำบันทึกการสอนนั้น อรุณวรรณ เกตุอร่าม (2526) ได้กล่าวว่า เอกสารประกอบหลักสูตรมีภาคหนึ่งที่เป็นประโยชน์แก่ครูมากที่สุด ในการเตรียมการสอน คือ แผนการสอนย่อยหรือบันทึกการสอน แม้ว่าครูจะมีคู่มือครู หรือแผนการสอนอยู่แล้วทุกชั้นทุกวิชาแล้วก็ตาม แต่ยังคงลำบากในการแปลงไปสู่การสอน เพราะชอบอ้างยังกว้างอยู่ เนื่องจากในแต่ละบท หรือแต่ละหน่วยในแผนการสอน หรือคู่มือ นั้น ใช้เวลาในการสอนมากอาจเป็น 10 คาบ 15 คาบ หรือมากกว่านั้น ถ้าครูไม่มีแผนการสอนย่อยหรือบันทึกการสอนให้มีลักษณะแคบเข้าโดยกำหนดเวลาตามที่ครูต้องการ ครูก็จะไม่ทราบว่าการสอนแต่ละครั้งจะสอนมากน้อยแค่ไหน วิธีการสอนอย่างไร และใช้เวลาเท่าไร ดังนั้นครูจึงควรต้องทำบันทึกการสอน นอกจากแนวคิดดังกล่าวแล้วยังมีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร ในด้านการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน การจัดทำกำหนดการสอน บันทึกการสอน และเอกสารประกอบหลักสูตร พบว่า ด้านการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน โรงเรียนส่วนใหญ่มีการวางแผนเพื่อการสอนด้วยวิธีให้ครูมีส่วนร่วมจัดทำ

กำหนดการสอน มีการจัดทำแผนการสอนย่อย หรือบันทึกการสอนด้วยวิธีให้ครูแต่ละคนจัดทำก่อน 1 สัปดาห์ (นิคสา จรุงผลวิจิตร, 2530) นอกจากนี้ก็มีงานวิจัยของ วิโรจน์ วัฒนานิมิตกุล (2530) พบว่า ในด้านการจัดทำกำหนดการสอน โรงเรียนส่วนใหญ่มีการทำกำหนดการสอน โดยครูผู้สอนเป็นผู้จัดทำเอง

เอกสารประกอบหลักสูตร

เอกสารประกอบหลักสูตร เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่ออธิบายรายละเอียดของหลักสูตร ให้การใช้หลักสูตรบรรลุผลตามความมุ่งหมายของหลักสูตร เช่น แผนการสอน คู่มือครู ฯลฯ

สัจจิต อุตหรานันท์ (2527) กล่าวว่า เอกสารประกอบหลักสูตรเป็นเอกสารที่อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับรายละเอียดต่าง ๆ ของหลักสูตรเพื่อให้การนำหลักสูตรไปใช้ได้ผลตามความมุ่งหมาย ตัวอย่างของเอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ คู่มือเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรหรือคู่มือหลักสูตร แผนการสอนกลุ่มวิชาต่าง ๆ คู่มือประเมินผลการเรียน ฯลฯ เป็นต้น

วิชัย ราชฤทธิ์ศิริ (2522) ได้กล่าวถึง เอกสารประกอบหลักสูตรว่าเป็น วัสดุสิ่งพิมพ์ที่แนะนำการจัดกิจกรรม หรือใช้ประกอบการเรียนการสอนตามหลักสูตร ซึ่งได้แก่ ประมวลการสอน แผนการสอน คู่มือครู คู่มือการใช้หลักสูตร หนังสือเรียน ฯลฯ

แผนการสอน

แผนการสอนนับเป็นเอกสารหลักสูตรที่สำคัญที่สุดสำหรับครูที่จะใช้ในการสอน เพื่อให้บรรลุตามหลักสูตร เพราะแผนการสอนจะบอกสิ่งที่จะต้องสอน กระบวนการสอนและกำหนดเวลาในการสอนไว้ครบถ้วน ในการจัดทำแผนการสอนนั้น จะต้องนำเอาหลักสูตรมาขยายให้มีรายละเอียดมากขึ้น และแบ่งเป็นตอน ๆ หรือเป็นเรื่อง ๆ เพื่อทำเป็นแผนการสอนแต่ละเรื่องไป การจัดทำแผนการสอนนั้นทางกรมวิชาการได้ให้ผู้อำนวยการในด้านการสอน และมีความรอบรู้ในเนื้อหาวิชา เช่น ครู ศึกษานิเทศก์ มาช่วยกันจัดทำเป็นแผนการสอนแกนกลางขึ้น จากแผนการสอนแกนกลางนี้ เขตการศึกษาต่าง ๆ 12 เขต จะนำไปปรับเพิ่มเติม ให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นโดยใช้บุคลากรในท้องถิ่นนั้น ๆ ช่วยกันจัดทำ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่น แผนการสอนนี้ได้ เพิ่มเติม จนเหมาะสมกับท้องถิ่นแล้ว จึงจะเป็นแผนการสอนที่ครูในท้องถิ่นนั้น ๆ ใช้จริง ๆ

อาคม จันทรสุนทร (2520) ได้กล่าวถึง ลักษณะของแผนการสอนนั้น ควรมีรูปแบบ ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อต่อไปนี้

1. เลขที่ของแผนการสอน เป็นลำดับที่ของแผนการสอนในวิชานั้น ๆ
2. ชื่อแผนการสอน เป็นชื่อหัวข้อเรื่องที่จะสอน

3. คาบเวลาที่ใช้สอน เป็นการกำหนดว่าใช้เวลาในการสอนกี่คาบ (1 คาบ/20 นาที)
4. ความคิดรวบยอด เป็นหลักหรือจุดสำคัญของเรื่องที่สอน
5. จุดประสงค์ ส่วนใหญ่เป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมในการเรียนเรื่องนั้น ๆ
6. เนื้อหา เป็นรายละเอียดของเนื้อเรื่องที่จะสอน
7. กิจกรรมการเรียน เป็นการบอกแนวทางการกระทำของนักเรียนว่า นักเรียนจะทำอะไรบ้างในการเรียนเรื่องนั้น ๆ
8. การประเมินผล เป็นการประเมินผลการเรียนตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

คู่มือครู

คู่มือครู หรือเอกสารประกอบแผนการสอน เป็นเอกสารที่ให้รายละเอียดมากขึ้น เพื่อจะช่วยให้ครูใช้แผนการสอนได้สะดวก ซึ่งมักจะเป็นคู่มือเฉพาะวิชาหรือกลุ่มวิชาใดวิชาหนึ่ง

คู่มือครูมี 3 แบบ คือ

1. คู่มือครูรายวิชา เป็นการเสนอแนะวิธีการสอนต่าง ๆ เป็นรายวิชาและระดับชั้นอย่างกว้าง ๆ
2. คู่มือครูสอนรายวิชาและรายชั้น เป็นการเสนอแนะรายละเอียดมากกว่าประมวลการสอน และเสนอแนะการสอนเป็นรายบทเรียนไว้โดยเฉพาะ
3. คู่มือครูสอนรายชั้นเรียน ยังจัดทำเป็นส่วนน้อย จัดทำขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ครูผู้สอนรายชั้นเรียน มีครบทุกหมวดวิชา เสนอแนะการสอนไว้อย่างกว้าง ๆ หลายวิธีการ แยกกิจกรรมรายวิชาไว้เป็นตอน ๆ หรือใช้วิธีเสนอแนะวิชาใดวิชาหนึ่งเป็นแกนวิชา แล้วนำไปสู่วิธีการโดยสัมพันธ์กัน วางแนวการสอนกว้าง ๆ เป็นรายเดือน รายสัปดาห์ ทั้งนี้ครูผู้สอนจะมองเห็นขอบเขตจุดประสงค์แห่งการสอน เลือกกิจกรรมและวิธีสอนที่เห็นว่าเหมาะสม

สันต์ ธรรมบำรุง (2527) กล่าวถึง องค์ประกอบของการจัดทำคู่มือครู มีดังนี้

1. จุดประสงค์ของวิชาและผลที่คาดว่าจะได้รับ
2. ขอบข่ายและธรรมชาติของเรื่องที่จะสอน
3. ข้อเสนอแนะกว้าง ๆ เฉพาะเรื่อง เครื่องช่วยสอน กิจกรรม วิธีสอน การประเมินผลแต่ละบทเรียน ฯลฯ
4. ภาคผนวก เช่น กิจกรรมที่เสนอแนะไว้แสดงรายละเอียด แผนผัง แผนภูมิที่จะปฏิบัติตามได้
5. หนังสือแบบเรียน หนังสืออ่านประกอบที่จะใช้ประกอบการเรียน

วางแผนเพื่อการใช้หลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2529) กล่าวถึง การวางแผนงานเพื่อการใช้หลักสูตรนั้น ครูหรือผู้บริหารจะต้องวิเคราะห์หลักสูตรว่า จุดมุ่งหมายของการพัฒนาหลักสูตรและการสอนครั้งนี้เป็นไป ประสงค์แท้จริงคืออะไร และสอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียนและชุมชน เพียงไร การนำหลักสูตรมาปรับใช้นั้นทางโรงเรียนมีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างไร วิสตุประกอบหลักสูตรและแหล่งข้อมูลต่าง ๆ จะจัดหาได้อย่างไร และโดยวิธีใด งบประมาณ อาคาร สถานที่เพียงพอหรือไม่ การเตรียมบุคลากรเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรจัดทำโดยวิธีใด จึงจะให้เข้าใจหลักสูตรอย่างแท้จริง การนำหลักสูตรไปใช้แม้ว่าตัวหลักสูตรจะพัฒนาขึ้นมาดีเลิศเพียงใด ถ้าการใช้หลักสูตรขาดความเข้าใจและความไม่พร้อม การพัฒนาหลักสูตรไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้อาจจะประสบความสำเร็จได้ยาก

การจัดปัจจัยสภาพแวดล้อม และอุปกรณ์

สมิตร คุณากร (2523) กล่าวว่า หลักสูตรจะสัมฤทธิ์ผลได้ตามความมุ่งหมายนั้น จำเป็นต้องมีปัจจัยหลาย ๆ ด้านมาเสริม โดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียนควรมีความรู้ความเข้าใจแตกฉานในหลักสูตรทุกวิชาและทุกระดับชั้น เพื่อที่จะประสานการเรียนการสอนภายในโรงเรียนให้กลมกลืนกันอย่างสมดุลย์ และเอื้ออำนวยให้ครูและนักเรียนสามารถสอน และเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด ผู้บริหารจะต้องสำรวจปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ของโรงเรียนว่าเหมาะสมกับการนำหลักสูตรไปปฏิบัติหรือไม่ ผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงขนาดของห้องเรียนและจำนวนนักเรียน การกำหนดครูเข้าสอน การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะอำนวยความสะดวกต่อการเรียนการสอน ทั้งนี้รวมถึงความคล่องตัวในการบริหารงาน การเตรียมและจัดสภาพต่าง ๆ ภายในโรงเรียน

การเตรียมบุคลากร

การเตรียมบุคลากรเป็นงานที่สำคัญในการใช้หลักสูตร โดยเฉพาะหลักสูตรที่ประกาศใช้ใหม่บุคลากรสำคัญที่จะต้องเตรียม ได้แก่ ครูผู้สอนและผู้บริหาร

ถาวร บัวศรี (2531) กล่าวถึง การเตรียมครูหรือผู้สอนไว้ดังนี้ ครูหรือผู้สอนนับได้ว่าเป็นบุคคลสำคัญที่สุดที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลว เพราะเป็นผู้นำเอาหลักสูตรไปใช้ในห้องเรียนกับผู้เรียนจริง ๆ ดังนั้นก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้ผู้ที่รับผิดชอบจะต้องเตรียมครูให้พร้อมทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร ทักษะในการใช้หลักสูตรและเจตคติที่พึงมีต่อหลักสูตร ตลอดจนโครงสร้างและเนื้อหาสาระของหลักสูตร

สำหรับทักษะในการใช้หลักสูตร นอกจากจะต้องมีทักษะเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ในการเรียนการสอน การปกครองชั้นเรียนและการประเมินผลการเรียนรู้แล้ว ยังต้องมีความเข้าใจในทฤษฎีที่เกี่ยวข้องด้วย ในขณะที่เดียวกันจะต้องทำความเข้าใจให้ผู้สอนมีเจตคติที่ดีต่อหลักสูตร ซึ่งจะเป็ นแรงผลักดันให้ผู้สอนมุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของตน

การเตรียมครูผู้สอนอาจทำได้หลายวิธี เช่น การจัดประชุมสัมมนาเพื่อสร้าง ความเข้าใจในเรื่อง นโยบาย จุดมุ่งหมายของการศึกษา โครงสร้าง รูปแบบ และข้อกำหนดต่าง ๆ ของหลักสูตร การอบรมเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเฉพาะเรื่อง การประชุมปฏิบัติการ เพื่อฝึกทักษะที่จำเป็น เช่น การจัดทำหน่วยการเรียนการสอน วิธีสอน การใช้สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ เป็นต้น

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523) กล่าวว่า การเตรียมการจัดอบรมครูเพื่อใช้หลักสูตร ใหม่ นั้น ถือเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรและการสอน ถ้าครูไม่ได้รับการอบรมนวัตกรรม เทคโนโลยี วิธีสอน กระบวนการใหม่ ๆ ที่นำมาใช้ แม้จะเขียนเสนอแนะไว้ชัดเจนที่หลักสูตร คู่มือครู แต่การนำไปใช้อาจจะมีการสื่อสารได้ไม่เต็มที่ การใช้หลักสูตรจะดำเนินไปอย่างขาด ประสิทธิภาพ การดำเนินการอบรมครู เพื่อใช้หลักสูตรใหม่นั้น ควรจะจัดในรูปแบบเชิงปฏิบัติ การ

สังัด อุทรานันท์ (2527) กล่าวถึง การเตรียมบุคลากรเพื่อการใช้หลักสูตรใหม่อาจ ดำเนินการได้หลายวิธี เช่น การประชุมชี้แจง การอบรม การประชุมสัมมนา การเผยแพร่ทาง เอกสารและสื่อมวลชนชนิดต่าง ๆ

เอกสารประกอบหลักสูตร

เอกสารประกอบหลักสูตร เป็นเอกสารจัดทำขึ้นเพื่ออธิบายรายละเอียดของหลักสูตร ให้การใช้หลักสูตรบรรลุตามความมุ่งหมายของหลักสูตร เช่น แผนการสอน คู่มือครู ฯลฯ

สังัด อุทรานันท์ (2527) กล่าวว่า เอกสารประกอบหลักสูตรเป็นเอกสารที่อธิบาย เพิ่มเติมเกี่ยวกับรายละเอียดต่าง ๆ ของหลักสูตร เพื่อให้การนำหลักสูตรไปใช้ได้ผลตามความ มุ่งหมาย ตัวอย่างของเอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ คู่มือเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร หรือคู่มือ หลักสูตร แผนการสอนกลุ่มวิชาต่าง ๆ คู่มือการประเมินผลการเรียน ฯลฯ เป็นต้น

วิชัย ราชบุรีศิริ (2522) ได้กล่าวถึง เอกสารประกอบหลักสูตรว่าเป็น วัสดุสิ่งพิมพ์ ที่แนะนำการจัดกิจกรรม หรือใช้ประกอบการเรียนการสอนตามหลักสูตร ซึ่งได้แก่ ประมวลการ สอน แผนการสอน คู่มือครู คู่มือการใช้หลักสูตร หนังสือเรียน ฯลฯ

การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร

การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร เป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งซึ่งช่วยปรับปรุง การเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร การติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร จะช่วยให้การนิเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2529) กล่าวถึง งานหลักที่สำคัญของการนิเทศการศึกษา ว่ามี 10 ประการคือ

1. งานด้านพัฒนาหลักสูตร เช่น การวางโครงสร้างหลักสูตร โครงการสอน การกำหนดตัวผู้สอน
2. การจัดระบบการสอน เช่น การจัดกลุ่มนักเรียน จัดตารางสอน
3. การคัดเลือกบุคลากรผู้สอน
4. การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก
5. การจัดอุปกรณ์การสอน ตรวจสอบ คัดเลือกอุปกรณ์
6. การจัดอบรมครูประจำการ
7. จัดประชุมปฐมนิเทศสมาชิกใหม่
8. จัดบริการด้านอื่น ๆ ที่สัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายหลักของการสอน เช่น การวางนโยบายให้ครูเข้ามามีส่วนร่วม การสร้างบรรยากาศและความสัมพันธ์อันดีในการทำงาน
9. การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน
10. การประเมินผลการสอน

สุจริต เพียรชอบ (อ้างใน วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์, 2529) ได้กล่าวถึง งานนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนที่ครูใหญ่สามารถทำได้ มีดังนี้

1. การช่วยเหลือครูทางด้านวิชาการและด้านบริหาร เช่น การอบรมครู การสัมมนา การให้คำปรึกษา การสาธิตการสอน การจัดหนังสือ ปรับปรุงห้องสมุดให้ทันสมัย การบริการโสตทัศนูปกรณ์ การสนับสนุนให้ครูไปเรียนเพิ่มเติม เป็นต้น
2. การช่วยเหลือครูในปัญหาด้านส่วนตัว มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ทำให้ครูสามารถปรับทุกข์ด้วยทั้งปัญหาส่วนตัวและปัญหาในการทำงาน
3. การสร้างขวัญของคณะครู เช่น จัดสภาพการทำงานให้ดี สะดวกสบาย ทำให้ครูเกิดความอบอุ่น การดำเนินงานเป็นแบบประชาธิปไตย มีความยุติธรรมต่อทุกคน
4. การประเมินผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน เช่น จัดตู้รับฟังความคิดเห็นของครู นักเรียนมีการอภิปรายปัญหาต่าง ๆ ประเมินผลการเรียนการสอน เป็นต้น

กรมวิชาการ (2522) ได้เสนอแนะวิธีการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ดังนี้

1. การแนะนำที่ก่อให้เกิดการแก้ปัญหา การปรับปรุงงาน และการริเริ่มงาน เช่น แนะนำเกี่ยวกับหลักการสอน หลักการวัดผล หลักการบริหาร ข้อคิดเห็นต่าง ๆ
2. การประชุมชี้แจง เป็นการชี้แจงให้ข้อมูล เช่น ชี้แจงโครงสร้างของหลักสูตร ฯลฯ
3. การประชุมปฏิบัติการ เป็นการประชุมเพื่อให้ได้ทักษะในการปฏิบัติงาน ซึ่งมักจะเป็นภาคปฏิบัติ เช่น การประชุมปฏิบัติการทำแผนการสอน การผลิตอุปกรณ์ ฯลฯ
4. การประชุมสัมมนา เป็นการประชุมเพื่อแก้ปัญหาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และผู้เข้าร่วมประชุมมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็น
5. การประชุมอบรม เป็นการประชุมเพื่อเสริมสร้างความรู้ใหม่ ๆ ซึ่งมีวิธีการหลายอย่าง เช่น การบรรยาย อภิปราย ซักถาม การประชุมกลุ่มย่อย การสาธิต การศึกษาดูงาน

สื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอนเป็นสิ่งจำเป็นที่สำคัญในกระบวนการเรียนการสอนของนักเรียนและครู เพราะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าใจเรื่องได้แจ่มแจ้งชัดเจนขึ้น ดังนั้นครูทุกคนจะต้องพยายามจัดหาหรือทำสื่อการเรียนต่าง ๆ ขึ้น เพื่อให้นักเรียนได้ใช้สังเกต และค้นคว้าคำตอบเพื่อปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเรียน เนื้อหาวิชานั้น ๆ รวมทั้งครูจะต้องรู้แหล่งที่จะชี้แนะให้นักเรียนสามารถไปค้นคว้าหาความรู้ได้ นอกเหนือไปจากที่ครูนำมาให้ดูอีกด้วย แทนที่ครูจะเป็นผู้สอนหรือบอกเล่าให้ฟังแต่ผู้เดียว (กรมวิชาการ, 2521)

ชัยองค์ พรหมวงศ์ (2521) ได้ให้ความหมายของสื่อการสอนว่า หมายถึง อุปกรณ์และวิธีการประกอบการสอน เพื่อใช้เป็นสื่อกลางในการสื่อความหมายที่ผู้สอนประสงค์จะส่งหรือถ่ายทอดไปยังผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

ประเภทของสื่อการเรียนการสอน

ทัศนีย์ ศุภเมธี (2527) ได้กล่าวถึง สื่อการเรียนการสอนว่าแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ประเภทวัสดุ หรือเรียกว่า สื่อขนาดเล็ก ได้แก่ วัสดุที่นำเสนอความรู้ด้วยตัวของสื่อเองไม่ต้องอาศัยเครื่องมือ เช่น ป้ายนิเทศ บัตรคำ ของจำลอง สมุดภาพแผนที่ อุปกรณ์กีฬา และถึงรวมถึงวัสดุที่ต้องอาศัยเทคนิคประกอบ คือ อาศัยเครื่องมือกลไกอันเป็นตัวนำเสนอเรื่องราว หรือความรู้ต่าง ๆ เช่น การบันทึกเสียง แผ่นเสียง สไลด์ เทปบันทึกภาพ

2. ประเภทเครื่องมือ ได้แก่ เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องเทปบันทึกเสียง

3. ประเภทเทคนิคหรือวิธีการ หรืออาจเรียกว่า การใช้กิจกรรมนั่นเอง กิจกรรมที่ใช้ในการเรียนการสอนที่น่าสนใจ ได้แก่ การเล่นเกม การแสดงบทบาทสมมติ การสาธิต การศึกษานอกสถานที่ การเล่าเรื่อง ฯลฯ

การจัดสื่อและวัสดุอุปกรณ์ ในการนำหลักสูตรไปใช้ให้บรรลุเป้าหมายนั้น ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการจัดเตรียมสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนไว้บริการ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานหลักสูตรนำไปใช้ได้อย่างสะดวก ทันเวลา และคุ้มค่า การบริการวัสดุ และเอกสารประกอบหลักสูตรจะบรรลุเป้าหมายนั้นมีขั้นตอนดังนี้

1. ครูวิเคราะห์และตรวจสอบความต้องการวัสดุเอกสารประกอบหลักสูตร แล้วแจ้งให้โรงเรียนทราบ

2. โรงเรียนรวบรวมและวิเคราะห์ความต้องการของครู แยกประเภทเป็นสิ่งที่ต้องจัดหาและจัดซื้อ

3. โรงเรียนส่งข้อมูลดังกล่าวไปยังหน่วยงานที่ให้บริการ ได้แก่ อำเภอ จังหวัด สำหรับสิ่งที่ต้องการจัดซื้อโดยใช้งบประมาณ ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน นวัตกรรมการสอน ฯลฯ ที่เป็นของท้องถิ่น ให้ส่งไปยังศูนย์วิชาการระดับกลุ่มโรงเรียน ศูนย์วิชาการจังหวัด และเขตการศึกษา

4. หน่วยงานที่ให้บริการตามข้อ 3 วิเคราะห์ข้อมูลแล้วดำเนินการผลิตหรือจัดทำตามความต้องการ แล้วนำไปบริการโรงเรียนหรือหน่วยปฏิบัติ

5. หน่วยงานตาม ข้อ 3 ได้แก่ เขตการศึกษา และจังหวัด ส่งข้อมูลไปยังกรมวิชาการ เพื่อขอรับบริการในเรื่องเอกสารหลักสูตร และขอความช่วยเหลือทางวิชาการ ในกรณีที่ไม่สามารถจัดบริการให้แก่หน่วยปฏิบัติได้

6. กรมวิชาการ วิเคราะห์ข้อมูลและดำเนินการช่วยเหลือตามบทบาทหน้าที่ (กรมวิชาการ, 2534)

การจัดบริการวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการสอน จึงเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ครูผู้สอน เพื่อให้สามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีการสำรวจความต้องการของครู รวมทั้งประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยเหลือและจัดบริการด้านวัสดุประกอบหลักสูตร และสื่อการสอนแก่ครูได้อย่างเพียงพอเหมาะสม

การจัดการเรียนการสอน

เป็นการจัดการเรียนการสอนของครู เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ มีค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ทักษะและกระบวนการต่าง ๆ เพื่อนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต การจัดการเรียนการสอน จึงประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้คือ การสอนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาวิชา การเรียนการสอน การวัดและประเมินผล การใช้สื่อและอุปกรณ์

สมิตรี คุณานุกร (2523) กล่าวว่า หัวใจสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้ คือ การสอน และบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดคือ ครู ครูควรเอาใจใส่ต่อการสอน สอนให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตร เลือกวิธีสอนที่เหมาะสม สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่จะชี้ถึงสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร

สุนน อมรวิวัฒน์ (2526) กล่าวว่า การสอน คือ สถานการณ์อย่างหนึ่งที่มีสิ่งต่อไป้เกิดขึ้น

1. มีความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์กันขึ้นระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับสิ่งแวดล้อม

2. ความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์นั้น ก่อให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่

3. ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์ใหม่นั้นไปใช้ได้

จึงกล่าวได้ว่าการสอนของครู เพื่อให้ให้นักเรียนได้รับความรู้ความเข้าใจ มีความสามารถ มีความคิด มีคุณธรรม และมีลักษณะนิสัยตามจุดหมายของหลักสูตร

องค์ประกอบการสอน

กัญญา สาธิต (2523) กล่าวว่า องค์ประกอบของการสอนมี 3 ประการ คือ

1. วิธีสอน

2. เครื่องมือและสื่อการสอน

3. บุคลิกภาพและลักษณะเฉพาะของครู

สุมานัน รุ่งเรืองธรรม (2526) กล่าวว่า ครูพึงยึดถือสิ่งเหล่านี้ในการสอน คือ

1. จุดมุ่งหมายของการศึกษาและจุดมุ่งหมายของบทเรียน

2. ลักษณะของเนื้อหาวิชา

3. ลักษณะของผู้เรียน

4. ตัวครูเอง

5. สถานที่ บุคลากร และเครื่องช่วยอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

จากแนวคิดดังกล่าว พอสรุปได้ว่า องค์ประกอบของการสอนนั้นประกอบด้วย

1. การสอนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

2. เนื้อหาวิชา
3. การเรียนการสอน
4. การวัดและประเมินผล
5. การใช้สื่อและอุปกรณ์

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2522) ได้แบ่งกิจกรรมการเรียนการสอน วิธีสอนหรือเทคนิคในการสอนไว้ 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. การสอนที่ถือครูเป็นกลางของความสนใจ เช่น การสอนแบบรายงาน การใช้คำถาม การสาธิต ฯลฯ
2. การสอนที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลางของความสนใจ เช่น การใช้หนังสือเรียน การมอบหมายงานให้ทำ หรือการค้นคว้าด้วยตนเอง การให้ทำแบบฝึกหัด หรือการให้การบ้าน การอภิปรายกลุ่ม การให้ผู้เรียนเรียนด้วยตนเอง การศึกษานอกสถานที่ การแสดงบทบาทสมมุติ การทดลอง ฯลฯ

จาร์รัส น้อยแสงดี (2520) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการที่จะเลือกวิธีสอนให้เหมาะสมกับวิชาที่สอนหรือเหมาะสมกับผู้เรียนนั้น ควรขึ้นอยู่กับลักษณะดังต่อไปนี้คือ

1. ความมุ่งหมายของบทเรียน
2. ลักษณะของบทเรียน
3. ธรรมชาติของวิชา
4. ธรรมชาติและพัฒนาการของวิชา
5. ความรู้ อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา
6. ความเปลี่ยนแปลงของสังคม

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2521) ได้เสนอแนะแนวปฏิบัติเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนไว้ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนเนื้อหาในแต่ละบทเรียน ควรยึดหยุ่นได้ตามเหตุการณ์ สภาพท้องถิ่น ความสนใจของผู้เรียน และให้มีความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มวิชามากที่สุดเท่าที่จะทำได้

2. ผู้สอนควรใช้วิธีสอนที่จะให้ผู้เรียนรู้ปัญหา และความต้องการของตนเองและท้องถิ่นฝึกให้คิดเป็นแก้ปัญหาเป็น และรู้จักนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน โดยพิจารณาวิธีสอนให้เห็นว่าเหมาะสมกับจุดประสงค์และลักษณะเนื้อหาวิชา เช่น การสอนแบบแก้ปัญหา ค้นคว้า อภิปราย ทำงานกลุ่ม สืบสวนสอบสวน ฯลฯ

3. ผู้สอนควรคำนึงถึงการที่จะให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนทั้งภาควิชาการ และภาคปฏิบัติซึ่งมีผลส่งเสริมคุณลักษณะเฉพาะของเอกัตบุคคล และให้ผู้เรียนดำรงชีวิตในสังคมได้

จากวิธีการสอนและแนวทางการเลือกวิธีสอนดังกล่าว การที่ครูผู้สอนจะเลือกใช้วิธีการใดขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละรายวิชา และจุดมุ่งหมายของบทเรียน

4. บทบาทของผู้บริหารและครูผู้สอนในการใช้หลักสูตร

กระทรวงศึกษาธิการ (2525) กล่าวว่า การใช้หลักสูตรนั้นประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งปฏิบัติเกี่ยวโยงกันโดยบุคคลหลายฝ่าย คือ

1. การบริหาร ได้แก่ การจัดให้มีการดำเนินกิจกรรมไปตามหลักสูตร รวมทั้งการสนับสนุนช่วยเหลือด้านงบประมาณ บุคลากร และวัสดุอุปกรณ์แก่โรงเรียน
2. การนิเทศติดตามผล ได้แก่ การช่วยเหลือแนะนำทางวิชาการ เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนเป็นไปตามหลักสูตร รวมทั้งการตรวจสอบและประเมินผล การปฏิบัติงานของโรงเรียน
3. การเรียนการสอน ได้แก่ การจัดกิจกรรมโดยครูและนักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้ความเข้าใจ มีความสามารถ ความคิด มีคุณธรรม และมีลักษณะนิสัยตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
4. การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ได้แก่ การจัดกิจกรรมและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ภายในโรงเรียนนอกเหนือจากการเรียนการสอน
5. การวัดผลการเรียน ได้แก่ กระบวนการตรวจสอบนักเรียนว่า ไปถึงจุดหมายปลายทางที่หลักสูตรต้องการหรือไม่ เพียงใด และบอกว่ามีส่วนใดบกพร่อง ต้องแก้ไขปรับปรุงต่อไป

ในการนำหลักสูตรไปใช้นั้น จะต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่ายนับตั้งแต่ครู ผู้บริหาร นักวิชาการ ศึกษานิเทศก์ ฯลฯ แต่ผู้ที่มีความสำคัญมากที่จะกล่าวถึงคือ ผู้บริหารและครูผู้สอน ซึ่งมีบทบาทสำคัญที่จะกล่าวถึงดังต่อไปนี้

บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการใช้หลักสูตร

ผู้บริหารโรงเรียนเป็นตัวจักรที่สำคัญอันดับแรกในการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน จึงมีบทบาทเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร โดยจะต้องมีการเตรียมวางแผนเพื่อการใช้หลักสูตร ในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านวัสดุประกอบหลักสูตร งบประมาณอาคารสถานที่ บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร และสำรวจข้อมูลต่าง ๆ เพื่อช่วยในการพัฒนาหลักสูตร มีการเตรียมอบรมครู เพื่อใช้หลักสูตร การจัดครูเข้าสอน การจัดตารางสอน การจัดบริการวัสดุประกอบหลักสูตร

และสื่อการสอน การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรกับผู้ปกครองและคนในชุมชน การจัดสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการใช้หลักสูตร และการเลือกสรรโครงการกิจกรรมเสริมหลักสูตร ตลอดจนการจัดโครงการประเมินผลการใช้หลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตร

สัจด์ อูทรานันท์ (2528) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการใช้หลักสูตรว่าผู้บริหารโรงเรียนควรมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้หลักสูตร ดังนี้

1. ทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่โรงเรียนใช้อยู่อย่างชัดเจน
2. ให้บริการวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนชนิดต่าง ๆ แก่ครู
3. ดำเนินการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรภายในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ
4. กระตุ้นและส่งเสริมครูในการใช้หลักสูตรอย่างถูกต้อง เช่น การจัดอบรมหรือจัดประชุมสัมมนา เป็นต้น
5. ให้กำลังใจและบำรุงขวัญแก่ครูผู้ที่ใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นเยี่ยงอย่างแก่ครูคนอื่น ๆ

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงขอบข่ายงานบริหารและบริการหลักสูตรไว้ 4 ด้าน คือ

1. งานเตรียมบุคลากรเพื่อการใช้หลักสูตร ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้กล่าวถึงการเตรียมครูก่อนเข้าชั้นเรียนไว้ดังนี้
 - 1.1 การจัดประชุมชี้แจงหลักสูตร แผนการสอน กิจกรรมที่จะใช้ในการสอน แต่ละระดับให้เป็นที่เข้าใจ
 - 1.2 จัดสัมมนาให้ความรู้ทางด้านวิชาการ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในหลักสูตร หลักการสอน แผนการสอน เนื้อหาวิชา และกิจกรรมที่จะใช้สอน
 - 1.3 จัดประชุมปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อให้มีความเข้าใจมองเห็นปัญหา เตรียมวิธีแก้ปัญหา และเพื่อให้ครูมีความมั่นใจในการสอนวิชาภาคปฏิบัติได้ดี
 - 1.4 จัดให้มีการสาธิตการสอน การจัดทำอุปกรณ์การสอน จัดทำตารางสอน ร่วมกัน ผลัดเปลี่ยนกันดูการสาธิตและให้ข้อเสนอแนะซึ่งกันและกัน แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน และช่วยให้แต่ละคนได้ปรับปรุงการสอนของตน และมีการประสานงานกันก่อนลงมือปฏิบัติการ

1.5 จัดศึกษานอกสถานที่ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ครูได้มีประสบการณ์มากขึ้น จากการดูโรงเรียนอื่น ๆ ศึกษาสภาพของท้องถิ่นเพื่อทราบแหล่งวิชาการ หรือมีโอกาสรู้จักกับบุคคลที่จะเป็นวิทยากรจากท้องถิ่น ในขณะที่เดียวกันก็ควรให้ได้ทราบถึงสภาพปัญหาของท้องถิ่น เพื่อนำมาสอนให้ตรงกับความเป็นอยู่ของเด็กในท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย

1.6 รวบรวมอุปกรณ์และแหล่งวิชาการตลอดจนวิทยากรทุก ๆ ด้าน ที่จะสามารถส่งเสริมและเรียนรู้ได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2525)

2. การจัดครูเข้าสอนตามหลักสูตร โดยคำนึงถึงความรู้ ความสามารถและความสมัครใจของครูแต่ละคน

3. การบริหารและบริการวัสดุหลักสูตร อันได้แก่ เอกสารหลักสูตรสื่อการเรียนการสอนทุกชนิด

4. การบริการหลักสูตรภายในโรงเรียน ได้แก่ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่ครูผู้ใช้หลักสูตร

ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน เป็นผู้นำทางวิชาการของโรงเรียน ดังนั้นนอกจากจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการใช้หลักสูตรอย่างดีแล้ว ยังต้องเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ ตลอดจนส่งเสริมสนับสนุน ช่วยเหลือครูในโรงเรียน ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวทางที่หลักสูตรกำหนด และส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียนในที่สุด

ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ ทำงานเป็นที่ปรึกษาของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับงานวิชาการ ตามปกติแล้วจะทำหน้าที่ต่อไปนี้ ดังที่ กระทรวงศึกษาธิการ กรมสามัญศึกษา (2527) กล่าวไว้

1. งานที่หลายฝ่ายพิจารณาร่วมกันโดยมีฝ่ายวิชาการเป็นเจ้าของเรื่อง เช่น การจัดแผนการเรียนและการแบ่งกลุ่มนักเรียนเข้าเรียนวิชาเลือก พิจารณาจัดสรรงบประมาณ งานวิชาการ วางแผนการประเมินผลประจำภาคเรียน และการสัมมนาปฏิบัติการทางวิชาการภายในโรงเรียน เป็นต้น

2. งานที่ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการรับผิดชอบดูแลโดยตรง เช่น การจัดตารางสอน การจัดทำและผู้ดำเนินการสอนประจำภาค บริการสื่อการเรียนการสอนสำหรับครู บริการห้องสมุดและวัสดุทัศนูปกรณ์ การจัดกิจกรรมและสอนซ่อมเสริม ควบคุมการประเมินผลการเรียนของสาขาวิชา

ต่าง ๆ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และหลักวิชา คุณช่วยเหลือให้การใช้สถานฝึกอาชีพเป็นไปตามระเบียบและหลักเกณฑ์ เป็นต้น

3. งานส่งเสริมและประสานงาน เช่น ส่งเสริมในสาขาวิชา ทำแผนการสอนและโครงการเรียน ประสานโครงการเรียนระหว่างวิชาต่างๆ ในหมวดวิชาศิลปปฏิบัติให้เสริมงานกันเป็นโครงการใหญ่และเกิดผลงาน ประสานโครงการฝ่ายวิชาสามัญและกิจกรรม นักเรียนให้สอดคล้องรับกัน ส่งเสริมและช่วยเหลือให้หมวดวิชาสร้างวัตถุประสงค์การสอน และเครื่องมือวัดผลชิ้นใช้เอง ส่งเสริมให้หมวดวิชาต่าง ๆ สร้างคู่มือประกอบการเรียนการสอนขึ้นใช้ประกอบการเรียนการสอน เป็นต้น งานต่าง ๆ เหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้ช่วยฝ่ายวิชาการเข้าประชุมหัวหน้าหมวดวิชา เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจกัน แล้วช่วยประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ด้วย

4. งานเกี่ยวกับรายงานและข้อเสนอแนะ ตามปกติผู้บริหารโรงเรียนจะมีเวลาเอาใจใส่งานวิชาการน้อยอยู่แล้ว ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการต้องเตรียมข้อมูลต่าง ๆ ที่รับผิดชอบให้พร้อมที่จะรับการตรวจสอบหรือพร้อมที่จะชี้แจงให้ข้อเสนอแนะ เมื่อมีโอกาสเหมาะสม จุดบอดจุดหนึ่งของงานวิชาการในโรงเรียนอาจจะอยู่ที่ผู้บริหารไม่ตรวจสอบหรือไม่ติดตามผลการปฏิบัติงาน ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการก็ไม่รายงานหรือเสนอแนะหากไม่มีการร้องขอ และในทำนองเดียวกันเหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นขึ้นระหว่างผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการกับหัวหน้าหมวดวิชา และหน่วยงานทางวิชาการควบคุมอยู่โดยตรงด้วย การสื่อสารในสาขางานวิชาการ จึงเกิดขาดตอนหัวหน้าหมวดวิชา

หัวหน้าหมวดวิชาเป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบด้านวิชาการโดยตรง จึงจำเป็นจะต้องรู้รายละเอียด และเข้าใจในองค์ประกอบของหลักสูตรเป็นอย่างดี หัวหน้าหมวดวิชามีความรับผิดชอบในการดำเนินการสอน จัดทำประมวลการสอนในหมวดวิชาของตนปรับปรุงการเรียนการสอน จัดหาคำราเรียนและหนังสือประกอบการเรียนการสอน ค้นคว้าหาวิธีการสอนใหม่ ๆ เพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น หัวหน้าหมวดวิชาต้องทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาครูในหมวดวิชาของตน ส่งเสริมให้ครูได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้านวิชาการและเทคโนโลยีใหม่ ๆ และต้องประสานงานภายในหมวดวิชาของตนให้ดำเนินไปด้วยดี นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ จัดอาคารสถานที่ของงบประมาณจากฝ่ายวิชาการ เพื่อนำมาปรับปรุงงานวิชาการภายในหมวด ส่งเสริมการจัดชุมนุมทางวิชาการ จัดนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียน นับได้ว่าหัวหน้าหมวดวิชาทำหน้าที่ด้านวิชาการ ในการนำหลักสูตรไปใช้โดยแท้ (บุญมี เพลยอด, 2529)

บทบาทของครูผู้สอน

ในการนำหลักสูตรไปใช้ในระดัประเรียน ครูผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุด เพราะเป็นผู้นำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติในชั้นเรียนโดยตรง หลักสูตรจะสัมฤทธิ์ผลหรือไม่เพียงใด จึงขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของครูผู้สอนเป็นสำคัญ สุมิตร คุณานุกร (2523) กล่าวว่า ครูเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดในการที่จะทำให้หลักสูตรบังเกิดผลตามที่มุ่งหมาย สิ่งแรกที่ครูจะต้องทำคือ การตีความหมายของความมุ่งหมาย ไม่ว่าจะเป็ความมุ่งหมายของหลักสูตรหรือความมุ่งหมายของหมวดวิชาก็ตาม ว่ามีความหมายในทางปฏิบัติอย่างไร จะจัดการเรียนการสอนอย่างไรจึงจะบรรลุความมุ่งหมายนั้น

บรมสมร อุษุสธภาพร (2531) ได้กล่าวถึง ถึงบทบาทของครูในการใช้หลักสูตรว่าครูคือ ผู้ใช้หลักสูตรโดยตรง คณะผู้สร้างหลักสูตรและผู้บริหารควรชี้แจงให้ครูได้ตระหนักถึงความสำคัญของคนต่อการใช้หลักสูตร ให้เข้าใจหน้าที่และบทบาทอย่างถ่องแท้ ครูทุกคนควรมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรที่ตนจะต้องนำมาใช้ นอกจากนี้ครูควรจะได้รับคามฝึกฝนให้มีความรู้ทางด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน วิธีสอน การวัดและประเมินผลการสอน ตลอดจนความรู้ด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับตัวเด็กที่จะสอน ทั้งนี้เพื่อสามารถใช้หลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทบาทของครูเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร และพฤติกรรมของครูในชั้นเรียนนั้นเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการจัดการเรียนการสอน และส่งผลถึงคุณภาพการศึกษาโดยตรง ครูต้องใช่วิธีสอนต่าง ๆ อย่างตรงจุดหมาย และเหมาะสมกับสภาพการเรียนครูผู้สอนทุกระดับจำเป็นต้องรู้และเข้าใจ จุดหมาย หลักการ โครงสร้าง แนวดำเนินการจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ 9 ชั้น ครูผู้สอนจะต้องฝึกให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมโดยผ่านขั้นตอนกระบวนการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอเป็นประจำจนเป็นนิสัย และใช้วิธีสอนที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ค่านิยม และการจัดการ ดังนั้นครูจึงจำเป็นต้องจัดกิจกรรมและประสบการณ์ต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียนและท้องถิ่น แล้วให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมตามที่สนใจจนเกิดการค้นพบด้วยตนเอง โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้ให้คำแนะนำปรึกษา สิ่งที่จะช่วยครูให้สามารถฝึกผู้เรียนให้เกิดทักษะกระบวนการได้นั้น ครูจะต้องแสวงหา และพัฒนาเทคนิควิธีสอนหลายวิธีเช่นสอนอย่างไรผู้เรียนจึงจะเกิดความตระหนัก สอน

อย่างไร ผู้เรียนจึงจะพัฒนากระบวนการคิดและกระบวนการแก้ปัญหา ฯลฯ ด้วยเหตุนี้ครูผู้สอนจึงควรศึกษาค้นคว้าและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน ที่สามารถเอื้อต่อการพัฒนาทักษะกระบวนการเหล่านั้น จนสามารถนำรูปแบบการเรียนการสอนที่คิดค้นได้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์กับผู้เรียน และให้ผู้เรียนมีโอกาสปฎิบัติกิจกรรมหาความรู้ และพัฒนาความสามารถต่าง ๆ เพื่อจะได้สนองจุดเน้นของหลักสูตรที่ต้องการเน้นให้ผู้เรียนมีนิสัยในการใช้ทักษะกระบวนการนั่นเอง (สงบบ ลักษณ์, 2533)

วาสนา ณ นคร (2533) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในการใช้หลักสูตรเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

1. ศึกษาทำความเข้าใจในหลักสูตร และองค์ประกอบของหลักสูตร ตั้งแต่จุดมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา เวลาเรียน การนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินผล รู้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวหลักสูตร และเอกสารหลักสูตรหลักสูตรชนิดต่าง ๆ เป็นอย่างดี
2. ศึกษาทำความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งเกี่ยวกับวิธีสอนต่าง ๆ ที่เอื้อต่อหลักสูตร
3. ต้องใฝ่ใจศึกษาแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ
4. ครูต้องเตรียมการสอนโดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวหลักสูตร โดยพยายามใช้แผนการสอน คู่มือครู คู่มือแบบเรียน บัตรงานให้เป็นประโยชน์
5. พยายามแสวงหา จัดทำ และใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีในท้องถิ่น ให้เกิดประโยชน์
6. พยายามใช้แหล่งวิทยาการที่มีอยู่ในโรงเรียน ในท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน
7. พยายามใกล้ชิดให้ความสนิทสนมแก่นักเรียน เพื่อเป็นประโยชน์ในการสอน
8. ทำการสอนทุกครั้งอย่างมีจุดมุ่งหมาย
9. พยายามจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยการจัดตั้งชุมนุมให้เลือกตามความถนัด ความสนใจ เพื่อส่งเสริมพัฒนาด้านสุขภาพ ผลานามัย ประเพณี วัฒนธรรม และความเป็นพลเมืองดี

โดยที่ครูเป็นบุคคลสำคัญที่นำหลักสูตรไปใช้ในห้องเรียน ครูจึงมีส่วนสำคัญไม่น้อยไปกว่าผู้บริหารโรงเรียนในการที่จะทำให้หลักสูตรในภาคทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งในแนวการใช้หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ก็ได้เน้นบทบาทของครูให้เป็นผู้ชี้แนะหรือคอยช่วยเหลือ ฝึกให้นักเรียนเป็นคนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น รู้จักการศึกษา ค้นคว้าทดลองด้วยตนเอง

จะเห็นว่าครูผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้ ดังนั้นจึงจำเป็นที่ครูผู้สอน จะต้องศึกษารายละเอียดของหลักสูตรให้เข้าอย่างถ่องแท้ และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจของผู้เรียนตลอดจนจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อนำหลักสูตรไปสู่จุดหมายปลายทางตามที่กำหนดไว้ อย่างมีประสิทธิภาพ

5. สำระสำคัญของหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี มีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศและการดำเนินชีวิตของคนไทย ทำให้สภาพสังคมไทยที่จะปรากฏในอีก 10 ปีข้างหน้าเปลี่ยนไป ในด้านเศรษฐกิจมีแนวโน้มที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นประเทศอุตสาหกรรม สิ่งเหล่านี้เป็นผลกระทบโดยตรงในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 ที่ใช้มาแล้วกว่า 10 ปี และไม่สามารถเอื้อต่อการเตรียมผู้เรียนที่เหมาะสมกับสภาพสังคมที่จะเปลี่ยนแปลงไปในอนาคต (กรมวิชาการ, 2533) ดังนั้นจึงต้องมีการปรับหลักสูตรเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ และสามารถดำรงชีวิตได้ในสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นกระบวนการมากกว่าเนื้อหา มีสำระสำคัญดังนี้

1. หลักการ หลักสูตรประถมศึกษาที่มีหลักการสำคัญ ดังนี้

1.1 เน้นการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อปวงชน

1.2 เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ ที่ได้จากการเรียนไปใช้

ประโยชน์ในการดำรงชีวิต

1.3 เป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างเอกภาพของชาติ โดยมีเป้าหมายหลักร่วมกัน

แต่ให้ท้องถิ่นมีโอกาสจัดหลักสูตรบางส่วนให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการได้

2. จุดหมาย จุดหมายการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มุ่ง

พัฒนาผู้เรียนให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้พร้อมที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคม ตามบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองดีตามการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

โดยให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ทนต่อการเปลี่ยนแปลง มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ทำงานเป็น และครองชีวิตอย่างสงบ จะต้องปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะ ดังต่อไปนี้

- 2.1 มีทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้ คงสภาพอ่านออกเขียนได้และคิดคำนวณได้
- 2.2 มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง ธรรมชาติแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงของสังคม
- 2.3 สามารถปฏิบัติตนในการรักษาสุขภาพอนามัยของตนเองและครอบครัว
- 2.4 สามารถวิเคราะห์สาเหตุ และเสนอแนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัวได้อย่างมีเหตุผลด้วยทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์
- 2.5 มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีนิสัยไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบผู้อื่น และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
- 2.6 มีนิสัยรักการอ่าน และใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ
- 2.7 มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการทำงาน มีนิสัยการทำงาน และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
- 2.8 มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพ และการเปลี่ยนแปลงของสังคมในบ้านและชุมชน สามารถปฏิบัติตนตามบทบาทและหน้าที่ ในฐานะสมาชิกที่ดีของบ้านและชุมชน ตลอดจนอนุรักษ์ และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ศิลปะวัฒนธรรมในชุมชนรอบ ๆ บ้าน

3. โครงสร้าง

- 3.1 มวลประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้นี้มี 5 กลุ่ม ดังนี้
 - กลุ่มที่ 1 กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ประกอบด้วย ภาษาไทยและคณิตศาสตร์
 - กลุ่มที่ 2 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ว่าด้วยกระบวนการแก้ไขปัญหของชีวิตและสังคม โดยเน้นทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อความดำรงอยู่และการดำเนินชีวิตได้
 - กลุ่มที่ 3 กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ว่าด้วยกิจกรรมที่เกี่ยวกับการสร้างเสริมนิสัย ค่านิยมเจตคติและพฤติกรรม เพื่อนำไปสู่การมีบุคลิกภาพที่ดี
 - กลุ่มที่ 4 กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ว่าด้วยประสบการณ์ทั่วไปในการทำงานและความรู้พื้นฐานในการประกอบอาชีพ

กลุ่มที่ 5 กลุ่มประสบการณ์พิเศษ ว่าด้วยกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียน สำหรับกลุ่มประสบการณ์พิเศษ ในชั้น ป. 5-6 โรงเรียนอาจเลือกจัดกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะ ในกลุ่มประสบการณ์ทั้ง 4 หรือเลือกจัดกิจกรรมอื่น ๆ ตามความสนใจของผู้เรียน เช่น ภาษาอังกฤษเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน ทั้งนี้อาจเลือกจัดหลาย ๆ กิจกรรมก็ได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2532)

3.2 ในกลุ่มประสบการณ์สร้างเสริมลักษณะนิสัย ในกิจกรรมสร้างนิสัยให้เปลี่ยน เป็นกิจกรรมลูกเสือ ลูกเสืออาสา หรือผู้บำเพ็ญประโยชน์ทั้งหมด

3.3 ในกลุ่มประสบการณ์พิเศษที่กำหนดไว้ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 โรงเรียน อาจจัดกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างความรู้ทักษะในกลุ่มประสบการณ์ทั้ง 4 กลุ่ม หรือเลือกจัด กิจกรรมอื่น ๆ ตามความสนใจของผู้เรียน ทั้งนี้อาจเลือกหลาย ๆ กิจกรรมก็ได้

4. เวลาเรียน ตลอดหลักสูตรประถมศึกษาใช้เวลาเรียนประมาณ 6 ปี แต่ละปี การศึกษา ควรมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 40 สัปดาห์ ในหนึ่งสัปดาห์ต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 25 ชั่วโมง หรือ 75 คาบ ซึ่งกำหนดให้คาบละ 20 นาที ทั้งนี้เมื่อรวมกันแล้วต้องไม่ต่ำกว่า 200 วัน และไม่ต่ำกว่า 1,000 ชั่วโมง และสำหรับชั้น ป.5-6 นั้น ให้เพิ่มเวลาในการ จัดกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียนในกลุ่มประสบการณ์พิเศษอีกไม่ต่ำกว่า 200 ชั่วโมง

5. แนวดำเนินการ เพื่อให้การจัดการศึกษาในหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ประสบความสำเร็จตามจุดหมายจึงกำหนดแนวดำเนินการ ไว้ดังนี้

5.1 จัดการเรียนการสอนให้ยึดหยุ่นตามเหตุการณ์และสภาพท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นตามความเหมาะสม

5.2 จัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้สอดคล้องกับความสนใจและสภาพชีวิตจริงของผู้เรียน และให้โอกาสเท่าเทียมกันในการพัฒนาตนเองตามความสามารถ

5.3 จัดการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์ เชื่อมโยงบูรณาการ ทั้งภายใน กลุ่มประสบการณ์และระหว่างกลุ่มประสบการณ์ให้มากที่สุด

5.4 จัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่าง มีเหตุผลและสร้างสรรค์ และกระบวนการกลุ่ม

5.5 จัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงให้มากที่สุด และเน้นให้เกิดความคิดรวบยอดในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ

5.6 จัดให้มีการศึกษา ติดตาม และแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

5.7 ให้สอดคล้องการอบรมด้านจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ

5.8 ในการเสริมสร้างค่านิยมที่ระบุไว้ในจุดหมาย ต้องปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน เช่น ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีวินัย รับผิดชอบ ฯลฯ ควบคู่ไปด้วย

5.9 จัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ และการปฏิบัติจริงของผู้เรียน

6. การวัดผลและการประเมินผล

การวัดผลและการประเมินผล ตลอดจนการประเมินผลเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และการจัดให้ผู้เรียนได้เรียนหรือเลื่อนชั้นระหว่างปีหรือปลายปี ตามความสามารถของผู้เรียนให้เป็นหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนทดสอบเป็นระยะ หรือทดสอบเมื่อจบแต่ละบทเรียนตามลักษณะการจัดประสบการณ์และเนื้อหา ซึ่งเป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และสำหรับกลุ่มประสบการณ์พิเศษ จะไม่นำมาเป็นเกณฑ์การตัดสินผลการเรียนแต่เป็นการวัดผลและประเมินผล เพื่อดูความก้าวหน้าจากการทำกิจกรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2532)

ในหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้สรุปความคาดหวังของหลักสูตรดังต่อไปนี้

หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มีความคาดหวังให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และทำงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้พร้อมที่จะทำประโยชน์กับสังคมตามบทบาทหน้าที่ของตน ในการนี้จะต้องปลูกฝังให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การพัฒนาตน ได้แก่ มีความรู้พื้นฐาน มีสุขภาพกายใจสมบูรณ์ แก้ปัญหาเป็น เลี้ยงสัตว์ และมุ่งพัฒนา

2. การพัฒนาอาชีพ ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รักการทำงานและทำงานเป็น
3. การพัฒนาสังคม ได้แก่ การปฏิบัติหน้าที่ของคนต่อบ้าน ชุมชน ประเทศ และโลก

หลักการในการประเมินผลการเรียน

1. ให้โรงเรียนมีหน้าที่ประเมินผล ตัดสิน และอนุมัติผลการเรียนทุกชั้น โดยที่หลักสูตรประถมศึกษา ฉบับปรับปรุงใหม่ มีจุดหมายที่จะต้องพัฒนาผู้เรียนในด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย ทักษะพิสัย และด้านกระบวนการ ตามระเบียบโรงเรียนมีหน้าที่ดังต่อไปนี้คือ
 - 1.1 วัดผลและประเมินผลการเรียนของผู้เรียนทุกประเภท ทั้งการประเมินผลก่อนเรียน การประเมินผลการผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนปลายภาคหรือปลายปีทุกกลุ่มประสบการณ์ ทุกชั้นเรียน
 - 1.2 ตัดสินผลการเรียนโดยให้พิจารณาจากเกณฑ์การตัดสินในเรื่องเวลาเรียน การผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนปลายปี
 - 1.3 อนุมัติผลการเรียนในแต่ละกลุ่มประสบการณ์ อนุมัติการเลื่อนชั้นเรียน และอนุมัติให้ผู้เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งถือเป็นการจบหลักสูตรประถมศึกษาด้วย
2. ให้มีการประเมินผลการเรียนเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน และเพื่อตัดสินผลการเรียน
3. ให้หน่วยงานที่ควบคุมดูแลโรงเรียนประถมศึกษา และกรมวิชาการตรวจสอบมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนต่าง ๆ เป็นระยะ ๆ เป็นระยะ ๆ

วิธีการประเมินผลการเรียน ตามคู่มือการประเมินผลการเรียน

การประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน ให้ถือปฏิบัติดังนี้คือ

1. แจ้งให้นักเรียนทราบจุดประสงค์การเรียนรู้ วิธีการประเมินผลเกณฑ์การผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ และเกณฑ์การผ่านกลุ่มประสบการณ์ก่อนทำการสอน
2. จุดประสงค์การเรียนรู้จะต้องครอบคลุมพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย ทักษะพิสัย และเน้นกระบวนการ
3. ก่อนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้สอนจะต้องประเมินผลก่อนเรียน เพื่อตรวจสอบความรู้พื้นฐานและทักษะเบื้องต้นของนักเรียน

4. ระหว่างภาคเรียน ให้ผู้สอนประเมินผลการเรียนของนักเรียนเป็นระยะ ๆ ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในสมุดประจำชั้น เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียน และเพื่อประเมินผลการผ่านจุดประสงค์

5. เมื่อถึงปลายภาคเรียน หลังจากจบกระบวนการเรียนการสอนทุกกิจกรรมแล้ว ให้มีการประเมินผลการเรียนปลายภาค โดยให้เลือกประเมินเฉพาะจุดประสงค์ที่สำคัญ ให้ครอบคลุมทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย ทักษะพิสัย และเน้นกระบวนการ เพื่อตรวจสอบความรู้ความสามารถที่กำหนดไว้ในภาคเรียนนั้น

6. การประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน ถ้านักเรียนมีความรู้ความสามารถต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ของจุดประสงค์ ให้ผู้สอนหาข้อบกพร่องของนักเรียน แล้วสอนซ่อมเสริม โดยจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน

7. ให้ใช้ผลการประเมินระหว่างภาคเรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ในการตัดสินใจผ่านจุดประสงค์ในแต่ละกลุ่มประสบการณ์ และให้ใช้ผลการประเมินปลายปี ในการตัดสินผลการเรียนของแต่ละกลุ่มประสบการณ์ เฉพาะชั้นประถมศึกษาปีที่ 2, 4 และ 6

8. การประเมินผลการเรียนปลายภาค ให้แจ้งผลเป็นระดับผลการเรียนใช้ตัวเลข แสดงระดับผลการเรียนดังนี้

- 4 หมายถึง ผลการเรียนดีมาก
- 3 หมายถึง ผลการเรียนดี
- 2 หมายถึง ผลการเรียนปานกลาง
- 1 หมายถึง ผลการเรียนผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนด
- 0 หมายถึง ผลการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำ

ให้มีการประเมินผลการเรียนปลายภาคเรียนทุกภาค ทุกกลุ่มประสบการณ์ไว้แต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2, 4 และ 6 ไม่ต้องประเมินผลการเรียนปลายภาคเรียนสุดท้าย แต่ให้เป็นการประเมินผลปลายปี

จุดเน้นของหลักสูตร

1. จัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเกิดทักษะในกระบวนการต่าง ๆ เพื่อที่จะนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต ผู้สอนจะต้องสอนโดยเน้น

กระบวนการซึ่งหมายถึง รู้จักแก้ปัญหา โดยใช้ทักษะกระบวนการ ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงจนเกิดทักษะและเกิดความรู้ความเข้าใจที่ปฏิบัติ กระบวนการต่าง ๆ ที่จะต้องปลูกฝังให้เกิด เช่น กระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการวิทยาศาสตร์ กระบวนการแสวงหาความรู้ กระบวนการจัดการ และกระบวนการกลุ่ม เป็นต้น เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ทักษะและกระบวนการต่าง ๆ ครูจำเป็นต้องเปลี่ยนพฤติกรรม การสอนที่ฝึกให้ผู้เรียนมีนิสัยในการใช้ทักษะกระบวนการ ในการแสดงออกทุก ๆ ด้าน

ทักษะกระบวนการดังกล่าวมี 9 ขั้นตอน ดังนี้

1. ตระหนักในปัญหาและความจำเป็น ผู้เรียนจะต้องตระหนักถึงปัญหาและความจำเป็น เห็นความสำคัญของปัญหานั้น ๆ และต้องการเรียนรู้หรือแก้ปัญหา การสอนในขั้นนี้ คือ การให้ผู้เรียนฟังเรื่อง รูปภาพ หรือลงมือทำก็เพื่อให้มองเห็นความแตกต่าง ระหว่างสิ่งที่ควรจะเป็นกับสิ่งที่เป็นอย่างอยู่หรือให้มองเห็นผลว่า ถ้าทำอย่างนี้จะเกิดอะไรขึ้น สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่เราต้องการหรือไม่ ถ้าไม่ต้องการสิ่งที่ต้องการคืออะไร เป็นการตั้งจุดมุ่งหมายนั่นเอง (โกวิท ประวาลพฤษ์, 2534)

2. คิดวิเคราะห์วิจารณ์ นักเรียนนำปัญหามาแยกแยะสาเหตุความสำคัญ และพิจารณาองค์ประกอบของปัญหา เด็กอาจวิเคราะห์วิจารณ์เกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ในขั้นนี้เป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักการแยกแยะการเปรียบเทียบ การจัดลำดับ และการเชื่อมโยงเพื่อให้ได้มาซึ่งกฎเกณฑ์ หรือหลักการเมื่อผู้เรียนเห็นปัญหา เห็นความจำเป็น ก็จะเริ่มคิดวิเคราะห์วิจารณ์ถึงเหตุผลความเป็นมา ผู้เกี่ยวข้อง กิจกรรมที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะในขั้นนี้สาระสำคัญคือ สาเหตุแห่งปัญหา

3. สร้างทางเลือกหลากหลาย นักเรียนเสนอแนวทางแก้ปัญหาโดยไม่ต้องกังวลว่าดีหรือไม่ดี การสอนในขั้นนี้เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสวงหาแนวทาง หรือวิธีการในการแก้ปัญหาได้อย่างหลากหลาย โดยที่ครูผู้สอนเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนคิด อาจโดยการใช้คำถาม หรือการให้ผู้เรียนระดมสมองจากการอภิปราย หรือการทำงานกลุ่ม

4. ประเมินและเลือกทางเลือก นักเรียนคิด อภิปรายถึงแนวทางแก้ปัญหาให้ตรงกับปัญหามากที่สุด การสอนในขั้นนี้ขึ้นอยู่กับกระบวนการตัดสินใจ เพื่อมิให้เกิดการตัดสินใจผิดพลาด สิ่งสำคัญก็คือ การมีสติสัมปชัญญะที่มั่นคง พิจารณาความลำเอียงหรืออคติให้หมดสิ้น และที่สำคัญครูควรเน้นให้ผู้เรียนคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ

5. กำหนดและลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ ตกลงวางแผนปฏิบัติตามทางเลือก โดยวิธีต่าง ๆ ขึ้นนี้เป็นการสอนให้ผู้เรียนกำหนดกระบวนการในการทำงาน ตั้งแต่การเตรียมการ การดำเนินงาน และการติดตามประเมินผล เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

6. ปฏิบัติด้วยความชื่นชม นักเรียนลงมือปฏิบัติด้วยความชื่นชมในผลงาน ในการสอนชั้นนี้ควรมีการปลุกฝังและพัฒนาค่านิยมที่ดีแก่ผู้เรียน เพราะเป็นเป้าหมายสำคัญในการปฏิบัติงานที่มีคุณค่า และก่อให้เกิดการปฏิบัติข้ามอศรัยจนเกิดทักษะในการปฏิบัติงานที่ดี

7. ประเมินผลระหว่างการปฏิบัติ นักเรียนตรวจสอบการปฏิบัติงาน รายงานผลการปฏิบัติงาน เพื่อตรวจความถูกต้องเหมาะสม ครูให้การเสริมแรงตามข้อตกลง ในการสอนชั้นนี้ควรให้ผู้เรียนรู้จักการประเมินผลด้วยตนเอง จากการเก็บรวบรวมข้อมูล จากการสังเกต หรือจากผลงานของตน เพื่อให้ทราบผลงานของตนทันที มีการประเมินระหว่างปฏิบัติเพื่อปรับปรุงแก้ไขงาน ซึ่งจะส่งผลสะท้อนไปสู่ขั้นอื่น ๆ ด้วย เนื่องจากทักษะกระบวนการเป็นการดำเนินการเรียนการสอนโดยวิธีระบบ และมีการประเมินผลหลังจากการปฏิบัติงาน เพื่อทราบความก้าวหน้าและผลสำเร็จของงาน อันจะนำไปสู่ความภูมิใจในผลงานของตน

8. ปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ นักเรียนยอมรับปัญหา ถ้ามีปัญหาในการทำงานช่วยกันเสนอแนะ และนำไปแก้ไขปรับปรุงด้วยตนเอง เมื่อผู้เรียนจะปฏิบัติงานสำเร็จไปขั้นหนึ่งแล้ว ผู้สอนจะต้องย้าให้ผู้เรียนปฏิบัติให้ดียิ่งขึ้นไปอีก ผู้เรียนจึงควรได้รับการชี้แนะให้วิเคราะห์ผลงานหาจุดที่จะปรับปรุงได้อีก การประเมินจะเป็นกระบวนการที่จะนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขงาน เพื่อนำไปสู่ความชื่นชมยินดีในผลงาน ดังนั้นการสร้างค่านิยมที่ดีในการปรับปรุง จึงมีความจำเป็นยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพงาน (โกวิท ประมวลพฤษ, 2534)

9. ประเมินผลรวมเพื่อให้เกิดความภูมิใจ โดยนักเรียนทั้งชั้นสรุปผลการทำงานของตนการสอนในชั้นนี้คือ การให้ผู้เรียนได้นำเสนอผลงานของตนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนชี้แจงงานของตน และยอมรับในผลงานของตนด้วยความภาคภูมิใจ กิจกรรมเหล่านี้มุ่งหวังที่จะสร้างเสริมเกียรติภูมิให้กับผู้เรียนและการรู้จักตนเอง รู้คุณค่าของตนเอง ตลอดจนความรู้สึกลึกซึ้งในผลงานของตน (โกวิท ประมวลพฤษ, 2534)

การใช้ทักษะกระบวนการในการสอน จะช่วยฝึกให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น โดยเฉพาะการทำงานเป็นหมู่คณะ สามารถพัฒนางานเป็น และเกิดค่านิยมที่ดีในการทำงานต่อไป ซึ่งครูต้องฝึกให้นักเรียนดำเนินการตามขั้นตอนดังกล่าวตลอดเวลา เพียงแต่ย้าขั้นตอนหนึ่งมากขึ้นน้อยต่างกัน จะช่วยให้นักเรียนเกิดทักษะความชำนาญ ความสามารถในการรู้จัก

คิด รู้จักแก้ปัญหา รู้จักทำ รู้จักพัฒนา จนติดประจำตัวไป ซึ่งเป็นความมุ่งหวังของหลักสูตร
ประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) (กรมวิชาการ, 2533)

2. การส่งเสริมให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรต้องคำนึงถึงความหลากหลายของท้องถิ่น ซึ่งแตกต่างกันทั้งทาง
สิ่งแวดล้อมทางระบบธรรมชาติ เศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นหลักสูตรจึงเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นจัด
ทำรายละเอียดในส่วนที่เป็นของท้องถิ่นได้ตามเกณฑ์ที่กระทรวงกำหนด เพื่อให้ผู้เรียนได้รับ
ประโยชน์จากการเรียนรู้จากท้องถิ่นของตน และเพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรู้และความผูกพัน
กับท้องถิ่นของตนเองด้วย

3. จัดการเรียนการสอนตามแนวดำเนินการของหลักสูตร

การกำหนดแนวดำเนินการ เพื่อให้สถานศึกษาได้ใช้เป็นแนวทางที่จะจัดการเรียน
การสอนให้ประสบความสำเร็จตามจุดหมาย โดยมีจุดเน้น 2 ประการ คือ

1. จัดการเรียนการสอนโดยเน้นการเรียนรู้ที่มีประโยชน์ต่อผู้เรียนให้มากที่สุด
2. จัดการเรียนการสอนให้ยืดหยุ่นได้ตามเงื่อนไข และสภาพความต้องการของ

ท้องถิ่น

6. สำคัญของหลักสูตรวิชาพลศึกษา ตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับ ปรับปรุง พ.ศ. 2533)

หลักสูตรของวิชาพลศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย ซึ่งมีจุดมุ่ง
หมายร่วมกันดังนี้

เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาค่านิยม เจตคติ พฤติกรรม และบุคลิกภาพ เน้นการเป็น
คนช่างคิดช่างทำ และปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้ โดยใช้กิจกรรม จริยศึกษา ศิลปศึกษา
พลศึกษา คณิต และนาฏศิลป์ ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาดและผู้นำเพื่อประโยชน์ จึงต้องปลูก
ฝังให้มีคุณลักษณะ ดังนี้

1. มีความรู้ ความเข้าใจ ในหลักการเกี่ยวกับความดีความงาม การรักษาสุขภาพ
กายและจิตใจ

2. มีความสามารถในการวิเคราะห์ วิจารณ์ แก้ปัญหา มีความสามารถในการแสดงออกและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
3. มีความเสียสละ สามัคคี มีวินัย ประหยัด ซื่อสัตย์ กตัญญูทวาที่ รักษาการทำงาน เห็นคุณค่าของการออกกำลังกาย
4. มีความสนใจแสวงหาความรู้ และรูปแบบการทำงานใหม่ ๆ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใช้ความรู้ในการตัดสินใจ และแก้ปัญหาเพื่อการทำงานและการดำรงชีวิต
5. ปรับปรุงตนเองให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สามารถนำความรู้ไปแก้ปัญหาและพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองได้

พลศึกษาระดับชั้น ป. 1-2

การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย นั้นได้บูรณาการกิจกรรมต่าง ๆ ไว้เป็นหน่วยย่อย ๆ เนื่องจากมีความต้องการให้ครูผู้สอนใช้วิธีสอนแบบผสมผสาน โดยใช้นโยบายของทุกกิจกรรมช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้น การจัดการเรียนการสอนในช่วงเวลาหรือคาบหนึ่ง ๆ ผู้สอนอาจเน้นเนื้อหากิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง แต่มิได้มุ่งสอนเพียงกิจกรรมเดียว ควรมีกิจกรรมอื่นมาผสมผสาน ในหน่วยย่อย ๆ 6 หน่วยการเรียน การปรับเนื้อหาให้สัมพันธ์กันในแต่ละเรื่องจะช่วยให้ผู้เรียนเห็นความเชื่อมโยงของวิชาต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจอย่างต่อเนื่อง เป็นขั้นตอนและสอดคล้องกับชีวิตจริง การปรับเนื้อหาในลักษณะนี้จัดเฉพาะผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 เพราะเป็นชั้นเด็กเล็กจึงไม่เน้นทักษะมากนัก แต่ต้องการเน้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกสนุกสนาน เพลิดเพลิน และเกิดความรู้ความเข้าใจตามมา การปรับเนื้อหาให้สัมพันธ์กัน จะช่วยส่งเสริมให้เกิดความรู้ ความเข้าใจลึกซึ้งต่อเนื่อง การจะยึดเอาเนื้อหากิจกรรมแขนงใดเป็นแกนก็แล้วแต่ว่าต้องการจะเน้นเรื่องใด เช่น ถ้าต้องการฝึกให้ผู้เรียนมีนิสัยใฝ่รู้ก็อาจให้ผู้เรียนทำกิจกรรมโดยการสังเกตธรรมชาติรอบ ๆ ตัว จดบันทึก การสังเกต อภิปรายผลจากการสังเกต กิจกรรมต่อเนื่องก็คือ วาดภาพ เคลื่อนไหวร่างกาย เลียนแบบธรรมชาติ ส่งเสียงร้องเลียนเสียงสัตว์ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับทั้งความรู้และความสนุกสนาน ถ้าได้ฝึกกิจกรรมดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอ ผู้เรียนก็จะเกิดนิสัยใฝ่รู้ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาตน อันเป็นเป้าหมายของหลักสูตร ในการสอนแบบบูรณาการมีเนื้อหาสาระดังต่อไปนี้

หน่วยที่ 1 มั่นใจในการเคลื่อนไหว มีผลศึกษาเป็นแกน

คำอธิบาย

สังเกตรูปแบบของการเคลื่อนไหวที่สวยงามและไม่สวยงาม

อภิปรายผลของการเคลื่อนไหวที่มั่นใจและไม่มั่นใจ ฝึกปฏิบัติด้วยการใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ทำจังหวะและเคลื่อนไหวให้สัมพันธ์กับจังหวะ รวมนวงเล่นเครื่องเคาะจังหวะ เล่นประกอบเพลงแสดงการเล่นพื้นเมือง วาดภาพระบายสี โดยเลียนแบบพฤติกรรม บอกความรู้สึกที่เกิดจากการแสดงอย่างมั่นใจและไม่มั่นใจ และเลือกกิจกรรมที่แสดงได้อย่างมั่นใจไปใช้ในการเล่นอย่างเสรี

เพื่อให้รู้ความสัมพันธ์ระหว่างการเคลื่อนไหวร่างกายอย่างมั่นใจ กับความสอดคล้องสวยงามผสมกลมกลืน ตระหนักในความจำเป็นที่จะต้องฝึกฝนให้เกิดความมั่นใจ สามารถนำกิจกรรมเคลื่อนไหวร่างกายไปใช้ในการเล่นเพื่อความเพลิดเพลิน

หน่วยที่ 2 ใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีจริยศึกษาเป็นแกน

คำอธิบาย

สังเกต เปรียบเทียบลักษณะธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว

อภิปรายผลของการสังเกตเปรียบเทียบ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเรา บอกผลของการสังเกตธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่นำไปสู่การเพิ่มพูนความเข้าใจ และการชื่นชมความงามตามธรรมชาติ แล้วนำผลจากการสังเกตที่ดีไปใช้ในการถ่ายทอดความรู้สึกประสบการณ์ต่าง ๆ ด้วยการบรรยายชมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เขียนภาพระบายสี ปั้นจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เคลื่อนไหวร่างกายโดยเลียนแบบธรรมชาติ

เพื่อให้เห็นคุณค่าของความสวยงามตามธรรมชาติ และคุณประโยชน์ของการสังเกตที่ดีต่อการเพิ่มพูนความเข้าใจ และความรู้สึกต่อธรรมชาติ มีความชื่นชมต่อการใฝ่รู้ใฝ่เรียน

หน่วยที่ 3 สนุกกับจินตนาการ มีศิลปศึกษาเป็นแกน

คำอธิบาย

สังเกตภาพ ฟังเพลง เคลื่อนไหวร่างกายตามแบบที่กำหนดให้

อภิปรายผลจากการสังเกตภาพฟังเพลง เคลื่อนไหวร่างกาย ฝึกเขียนภาพระบายสี จากเรื่องราว นิทาน ออกแบบสร้างสรรค์จากเศษวัสดุ จัดกระบะทราย ฟังเพลงพระราชนิพนธ์

เพลงไทยเดิมง่าย ๆ เพลงไทยสากล เคลื่อนไหวร่างกาย ทำท่าทางประกอบเรื่องราวניתาน ให้เข้ากับจังหวะเพลง

เพื่อให้สามารถคิดและแสดงความรู้สึกจากการรับรู้ความงาม ความไพเราะสนุกสนาน เพลิดเพลินและสามารถเล่นร่วมกับผู้อื่นได้

หน่วยที่ 4 พัฒนาการความสามารถของตนเอง มีพลศึกษาเป็นแกน

คำอธิบาย

ฝึกเคลื่อนไหวร่างกายด้วยการเดิน วิ่ง กระโดด หมุนตัว กลับตัว สิ้น ขว้าง ปา เหวี่ยง ให้เข้ากับจังหวะ ตามแบบที่กำหนดให้

อภิปรายผลของการเคลื่อนไหวที่ปฏิบัติได้และปฏิบัติไม่ได้ สืบหาข้อบกพร่องโดย ศึกษาความรู้เพิ่มเติมแล้วฝึกปฏิบัติซ้ำ ๆ จนเกิดความมั่นใจ นำผลจากการศึกษาไปปรับปรุง กิจกรรมที่แสดงให้มีทักษะที่ดีขึ้น

เพื่อให้มีทักษะในการเคลื่อนไหวให้เข้ากับจังหวะได้อย่างถูกต้อง มีความพร้อมเพรียง ในการแสดงและสนุกสนานเพลิดเพลิน เห็นคุณค่าของการฝึกฝนและแก้ไขข้อบกพร่องที่นำไปสู่ การมีทักษะที่ดีขึ้น ขึ้นชมในความสามารถของตนเอง มีนิสัยขยันหมั่นเพียร อดทนและมีระเบียบ วินัย

หน่วยที่ 5 ครอบครัวยุคใหม่ มีจริยศึกษาเป็นแกน

คำอธิบาย

ศึกษารูปแบบของครอบครัวที่ดีจากเรื่องราวตัวอย่างในสังคม

อภิปรายถึงองค์ประกอบที่จำเป็นของครอบครัวที่ดี และผลดี ผลเสียของการมีครอบครัวที่ดี และไม่ดีที่มีต่อสมาชิกในครอบครัว ชุมชน และสังคม

ฝึกปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนในการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว และบอกความรู้สึกจากการปฏิบัติและไม่ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตน

เพื่อให้มีความชื่นชมต่อการมีครอบครัวที่ดี และเป็นความสำคัญของการปฏิบัติตาม บทบาทหน้าที่ของตน มีความรับผิดชอบ ขยันหมั่นเพียร อดทน และเสียสละ

หน่วยที่ 6 โรงเรียนคิมวี้นย มีจริยศึกษาเป็นแกน

คำอธิบาย

ศึกษารูปแบบของการปฏิบัติตามกฎ และระเบียบของห้องเรียนและโรงเรียน อภิปราย ผลดีผลเสียของการปฏิบัติและไม่ปฏิบัติตามกฎ และระเบียบของห้องเรียนและโรงเรียน

ฝึกปฏิบัติตนตามคำชี้แนะของครู ตามแบบที่กำหนดให้ในการทำกิจกรรมร่วมกัน

อภิปรายผลของการปฏิบัติที่มีต่อตนเองและผู้อื่น บอกความรู้สึกของตนที่มีต่อการปฏิบัติและไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ แล้วนำผลจากการอภิปรายไปวางเป็นข้อตกลงในการปฏิบัติร่วมกันปฏิบัติตามข้อตกลง และประเมินตนเองเกี่ยวกับการปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มพร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไข ข้อปฏิบัติให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นอยู่เสมอ

เพื่อให้เห็นคุณค่าในการปฏิบัติตนตามกฎและระเบียบของห้องเรียนและโรงเรียน มีความชื่นชมต่อโรงเรียนที่มีระเบียบวินัย มีลักษณะเกี่ยวกับวินัยในตนเอง รับผิดชอบ สอดรับ ฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ

ในระดับชั้น ป.3-4 ได้นำคุณธรรมต่าง ๆ เข้าไปสอดแทรกไว้ในผลศึกษา เพื่อให้ครูช่วยเน้นคุณธรรมต่าง ๆ เหล่านั้นด้วย และยังจัดให้มีการสอนให้ต่างหากอีกด้วย เพราะผู้เรียนระดับชั้น ป.3-4 และ ป.5-6 จำเป็นต้องเรียนเรื่องที่ฝึกทักษะเฉพาะอย่างมากขึ้น หากนำเนื้อหา/กิจกรรมต่าง ๆ บูรณาการอาจทำให้ลักษณะเฉพาะของเนื้อหา/กิจกรรมนั้นหายไปใน ทำให้การฝึกทักษะหายไปด้วย จึงได้แยกสอนเป็นเรื่อง ๆ แต่ในทางปฏิบัติเวลาทำแผนการสอน ครูสามารถบูรณาการกันได้ในเรื่องที่เห็นว่าเหมาะสม

ผลศึกษาในระดับชั้น ป. 3-4 มีรายละเอียดดังนี้

เกมเบ็ดเตล็ดและเกมนำไปสู่กีฬา

คำอธิบาย

ฝึกเล่นเกมเบ็ดเตล็ด เช่น เกมจับหมู่ เกมลิงชิงบอล เกมตีบอลข้ามแดน เกมต่อแถว เกมนำไปสู่กีฬา เช่น การวิ่ง การกระโดด ฝึกวิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา เท้ากับตาตามแบบที่กำหนดให้ อภิปรายผลของการปฏิบัติที่ปฏิบัติได้และปฏิบัติไม่ได้ สืบราชข้อบกพร่อง ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ฝึกปฏิบัติซ้ำ ๆ จนเกิดความมั่นใจ นำผลจากการศึกษาไป

ปรับปรุงการเล่นให้มีทักษะดีขึ้น เพื่อให้มีทักษะเบื้องต้นของการเล่นกีฬา มีความคล่องแคล่วว่องไว เห็นคุณค่าของการฝึกฝนและการแก้ไขข้อบกพร่องเพื่อนำไปสู่การมีทักษะที่ดีขึ้น มีทักษะประสาทสัมผัสที่ดี ขึ้นชมในความสามารถของตนเอง มีนิสัยขยันหมั่นเพียร มีความสนุกสนานเพลิดเพลิน

กิจกรรมเข้าจังหวะ

คำอธิบาย

ฝึกทำจังหวะตามเพลง ฝึกท่ากายบริหารให้เข้ากับจังหวะเพลง ตามรูปแบบที่กำหนด ให้อภิปรายผลของการปฏิบัติที่ปฏิบัติได้ และปฏิบัติไม่ได้ สืบหาข้อบกพร่องที่เกิดขึ้น ซึ่งทำให้เกิดความไม่พร้อมเพรียงแก้ไขข้อบกพร่อง นำผลจากการศึกษาไปปรับปรุงให้มีรูปแบบที่แปลกใหม่และมีทักษะดีขึ้น

เพื่อให้มีทักษะในการฝึกกิจกรรมเข้าจังหวะ มีความพร้อมเพรียงในการฝึกเห็นคุณค่าของการฝึกฝนและการแก้ไขข้อบกพร่องเพื่อนำไปสู่การมีทักษะที่ดีขึ้น ขึ้นชมในความสามารถของตนเอง มีนิสัยขยันหมั่นเพียร อุดหนุน มีระเบียบวินัย

ศึกษานันทนาการ

คำอธิบาย

ฝึกเคลื่อนไหวขั้นพื้นฐานด้วยการกลิ้งตัว ม้วนตัว กระโดด ทิ้งน้ำหนัก ใต้เข่า ปีนป่าย การทรงตัว ความอ่อนตัว ความคล่องแคล่ว โดยใช้อุปกรณ์ที่เหมาะสมกับเพศ วัย ตามแบบที่กำหนดให้อย่างเป็นขั้นตอน อภิปรายผลของการฝึกที่ปฏิบัติได้ และปฏิบัติไม่ได้ สืบหาข้อบกพร่อง ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ฝึกปฏิบัติซ้ำ ๆ นำผลจากการศึกษาผลการปฏิบัติไปปรับปรุงการฝึกให้มีทักษะดีขึ้น

เพื่อให้มีทักษะการเคลื่อนไหวขั้นพื้นฐานถูกต้องและปลอดภัย มีการตัดสินใจดี เห็นคุณค่าของการฝึกฝนและการแก้ไขข้อบกพร่อง เพื่อนำไปสู่การมีทักษะที่ดีขึ้น ขึ้นชมในความสามารถของตนเอง มีนิสัยขยันหมั่นเพียร มีความสนุกสนานเพลิดเพลิน

กีฬา

คำอธิบาย

ให้เล่นกีฬายังคับประเภทลู่วิ่งและประเภทลาน และเลือกเล่นกีฬาประเภทบุคคล และประเภทหมู่คณะตามความสนใจ อภิปรายชกถามวิธีการเล่น กฎ กติกา สรุปเป็นแนวปฏิบัติ ฝึกเล่นกีฬาให้เป็นไปตามกฎ กติกาของการเล่น ให้เล่นเป็นทีมเพื่อส่วนรวม ให้สังเกตปัญหาที่เกิดขึ้น อภิปรายผลของการฝึกการเล่นกีฬาประเภทต่าง ๆ ที่ปฏิบัติได้และปฏิบัติไม่ได้ สสำรวจข้อบกพร่อง ปัญหาในการเล่น ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม นำผลจากการศึกษาและข้อบกพร่องต่าง ๆ และผลจากการอภิปรายไปปรับปรุงการเล่นกีฬาให้ดีขึ้น

เพื่อให้มีทักษะในการเล่นกีฬาที่ตนเองสนใจ มีความสามัคคีในการเล่น มีความขยันหมั่นเพียร มีระเบียบวินัย เล่นร่วมกับผู้อื่นได้

กิจกรรมนันทนาการ

คำอธิบาย

ศึกษากิจกรรมต่าง ๆ ที่น่าสนใจซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัว อภิปรายสรุปวิธีการ และหลักการปฏิบัติกิจกรรมนั้น ๆ

ฝึกเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ที่สนใจและเป็นประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัว อภิปรายผลที่ได้รับจากการทำกิจกรรมนั้น ๆ สรุปหลักการ และกำหนดแนวปฏิบัติ ฝึกปฏิบัติกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม นำผลจากการปฏิบัติและผลของการศึกษาไปปรับปรุงกิจกรรมให้ดีขึ้น

เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน ผ่านคลายอารมณ์ มีความรับผิดชอบต่อตนเองและครอบครัว

ผลศึกษาในระดับชั้น ป. 5-6

กิจกรรมเข้าจังหวะ

คำอธิบาย

ฝึกท่ากายบริหาร คอ ไหล่ แขน ลำตัว ขา ให้เข้ากับจังหวะดนตรี และฝึกการแปรขบวนให้เกิดความพร้อมเพรียงตามรูปแบบที่กำหนดให้ อภิปรายผลของการฝึก สสำรวจข้อบกพร่อง

แก้ปัญหาด้วยการฝึกซ้ำ ๆ จนเกิดความมั่นใจ เกิดความพร้อมเพรียง ศึกษาหาความรู้ นำผล
จากการศึกษาไปปรับปรุงการฝึกให้มีทักษะดีขึ้น

เพื่อให้มีทักษะในการฝึกกิจกรรมเข้าจังหวะ มีความพร้อมเพรียงในการฝึกและแปร
ทบวน เห็นคุณค่าของการฝึกฝนและแก้ไขข้อบกพร่อง เพื่อให้การฝึกดีขึ้น ชื่นชมในความ
สามารถของตนเอง มีความขยันอดทนในการฝึก

ยึดหยุ่นขั้นพื้นฐาน

คำอธิบาย

สังเกตขั้นตอนการฝึกการเคลื่อนไหวขั้นพื้นฐานด้วยการกลิ้งตัว ม้วนตัว กระโดด
ห้อยโหนที่ชักขึ้น ทกบ หกสามเส้า หกสี่ระดั่ง การทรงตัว ความอ่อนตัว ความคล่องตัว
โดยใช้อุปกรณ์ที่เหมาะสมกับเพศและวัย อภิปรายสรุปให้เห็นวิธีการฝึกที่จะทำให้เกิดความปลอดภัย
กำหนดแนวทางเพื่อนำไปฝึกปฏิบัติ ฝึกปฏิบัติตามขั้นตอน อภิปรายผลของการฝึกที่ปฏิบัติได้
และปฏิบัติไม่ได้ สสำรวจข้อบกพร่อง ความถูกต้อง และแก้ปัญหาด้วยการฝึกซ้ำ ๆ จนถูกต้อง
และปลอดภัย เกิดความมั่นใจ ศึกษาหาความรู้ นำผลจากการศึกษาไปปรับปรุงการฝึกให้มีทักษะ
ดีขึ้น

เพื่อให้มีความสามารถในการเคลื่อนไหวขั้นพื้นฐานได้อย่างมีขั้นตอน ปลอดภัย มี
ความอดทน มีการตัดสินใจและการทรงตัวดี

กีฬา

คำอธิบาย

ให้เล่นกีฬาบังคับประเภทคู่ และประเภทลาน และเลือกเล่นกีฬาประเภทบุคคล และ
ประเภทหมู่คณะตามความสนใจ อภิปรายซักถามวิธีการเล่น กฎ กติกาในการเล่น ฝึกเล่นกีฬา
โดยใช้ประสบการณ์ของตนเอง ฝึกเรียนรู้กฎ กติกาจากการเล่น อภิปรายผลของการฝึกปฏิบัติ
ปัญหาในการฝึก วิธีแก้ปัญหาที่กำหนดเป็นแนวปฏิบัติ ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ฝึกเล่นกีฬาอย่าง
สม่ำเสมอ นำผลจากการเรียนรู้ไปปรับปรุงการเล่นกีฬาให้ถูกต้อง และมีทักษะดีขึ้น

เพื่อให้มีทักษะในการเล่นกีฬาที่ตนเองสนใจ มีความสามัคคีในการเล่นร่วมกับผู้อื่น
ได้สนุกสนานเพลิดเพลิน มีความขยันหมั่นเพียร มีระเบียบวินัย

กิจกรรมทดสอบสมรรถภาพทางกาย

คำอธิบาย

ฝึกสังเกตวิธีทดสอบสมรรถภาพทางกายเบื้องต้น อภิปรายผลจากการสังเกตว่าตนเอง มีสมรรถภาพระดับใด บทพร่องในเรื่องใด สรุปแนวทางและกำหนดวิธีปฏิบัติตน ฝึกปฏิบัติ กิจกรรมสร้างเสริมและพัฒนาสมรรถภาพทางกายในส่วนของบทพร่อง อภิปรายผลของการปฏิบัติว่า สามารถปฏิบัติได้ และปฏิบัติไม่ได้ สืบหาข้อบกพร่อง ฝึกปฏิบัติซ้ำ ๆ จนเกิดความมั่นใจและ เพิ่มพูนสมรรถภาพทางกาย ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม นำผลจากการศึกษาปรับปรุงสมรรถภาพให้ ดีขึ้น

เพื่อให้มีร่างกายแข็งแรง อดทน มีสมรรถภาพทางกายดี มีความขยันหมั่นเพียรใน การฝึก เห็นคุณค่าของฝึกฝนและแก้ไขข้อบกพร่องเพื่อนำไปสู่การมีสมรรถภาพที่ดีขึ้น

กิจกรรมแบบผลัดที่ฮากซัน

คำอธิบาย

สังเกตวิธีการฝึกเลี้ยงลูกบอลอ้อมสิ่งกีดขวาง วิ่งผลัดทางตรง วิ่งหลบหลีก วิ่งข้าม เครื่องกีดขวางและกระบวนท่าที่จะทำให้เกิดความคล่องแคล่วว่องไว อภิปรายสรุปวิธีการ หลักการ และแนวปฏิบัติ ฝึกปฏิบัติ อภิปรายผลของการปฏิบัติได้และไม่ได้ สืบหาข้อบกพร่อง ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ฝึกปฏิบัติซ้ำ ๆ จนเกิดความคล่องแคล่วว่องไว นำผลจากการศึกษา ผลปฏิบัติไปปรับปรุง การเล่นแบบผลัดให้มีทักษะดีขึ้น

เพื่อให้มีทักษะประสาทสัมผัส คิดคาดคะเนเป็น ตัดสินใจได้ดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง

กิจกรรมนันทนาการ

คำอธิบาย

ศึกษากิจกรรมต่าง ๆ ที่น่าสนใจซึ่งเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม อภิปรายสรุป วิธีการและแนวทางในการเลือกกิจกรรม

ฝึกเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่สนใจ อภิปรายผลที่ได้จากการทำกิจกรรมนั้น ๆ สรุป หลักการฝึกปฏิบัติกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ ศึกษาหาความรู้ นำผลจากการปฏิบัติและการศึกษาหา ความรู้มาปรับปรุงกิจกรรมที่ปฏิบัติให้ดียิ่งขึ้น

เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน ผ่อนคลายอารมณ์ มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้อง

เกสร สิงห์ชนะ (2535) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร" ผลการวิจัยพบว่า ในด้านการแปลงหลักสูตรสู่การสอน ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ได้เตรียมการก่อนการใช้หลักสูตร โดยส่งครูเข้าอบรมและจัดทำแผนการสอนล่วงหน้า ผู้บริหารโรงเรียนประสบปัญหาปานกลาง ในการดำเนินโครงการพัฒนาการใช้หลักสูตร ส่วนครูผู้สอนประสบปัญหาปานกลาง ในการวางแผนปรับปรุงหลักสูตร และการเตรียมการจัดทำเครื่องมือวัดจุดประสงค์การเรียนรู้ ด้านการจัดปัจจัยสภาพแวดล้อมเพื่อการใช้หลักสูตร ผู้บริหารส่วนใหญ่จัดครูเข้าสอนตามดุลพินิจของตนเองและได้เตรียมเอกสารและสื่อประกอบการสอน ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยให้จัดนิทรรศการแสดงผลงาน และประกวดความสามารถของนักเรียน ผู้บริหารโรงเรียนประสบปัญหาปานกลางในการเชิญวิทยากรภายนอกมาให้ความรู้ ส่วนครูผู้สอนนั้นประสบปัญหาปานกลาง ในการได้รับสื่อ วัสดุ อุปกรณ์การสอน ด้านการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารส่วนใหญ่มีการวางแผนงานตลอดปี ส่งเสริมและสนับสนุนในการเตรียมการสอน ให้คำปรึกษาแนะนำในการจัดกิจกรรมและจัดวัสดุ อุปกรณ์ไว้สำหรับผลิตสื่อ ให้ครูมีส่วนร่วมในการจัดทำเครื่องมือวัดและประเมินผลในทุกระดับกลุ่มโรงเรียน ครูส่วนใหญ่ได้เตรียมการสอนและจัดทำเครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ขึ้นเอง เครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลมากที่สุดคือ แบบทดสอบ การสอนซ่อมเสริมได้สอนเสริมนักเรียนที่มีทักษะพิเศษมากที่สุด ผู้บริหารโรงเรียนและครูมีปัญหาสอดคล้องกันในระดับปานกลาง ในเรื่องการจัดหาสื่อและอุปกรณ์การสอนให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียน และการวัดและประเมินผล

วาสนา ณ นคร (2532) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดกระบี่" ผลการวิจัยพบว่า

1. การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน โรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่มีการวางแผนการใช้หลักสูตร โดยประชุมชี้แจงให้ครูเข้าใจในเรื่องของหลักสูตร ผู้บริหารโรงเรียนและครูร่วมกันจัดทำแผนงาน โครงการของโรงเรียน มีการสำรวจความต้องการของครูเกี่ยวกับเอกสาร หลักสูตรและสื่อ มีการจัดทำบันทึกการสอนโดยครูผู้สอน ส่วนปัญหาที่ประสบ ได้แก่ ขาดงบประมาณ สับสนุน เอกสาร หลักสูตร และสื่อไม่เพียงพอกับความต้องการ ครูขาดความรู้และทักษะในการสร้างสื่อ

2. ด้านการจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อการใช้หลักสูตร โรงเรียนประถมศึกษา ส่วนใหญ่มีการเตรียมการก่อนจัดครูเข้าสอน โดยการสำรวจความสมัครใจของครู มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อการใช้หลักสูตรตามลักษณะแผนงาน โครงการและกิจกรรม มีการประชุมปฏิบัติการเพื่อผลิตเอกสารและสื่อ โดยใช้วัสดุในท้องถิ่น วิธีการนิเทศที่ใช้คือ การเยี่ยมชั้นเรียน มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยพิจารณาจากความพร้อมของโรงเรียน ประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร โดยการเชิญผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ในส่วนที่เป็นปัญหาคือ ครูไม่มีเวลาเตรียมตัว เนื่องจากมีงานอื่นต้องรับผิดชอบมาก ไม่ได้รับการนิเทศจากศึกษานิเทศก์อำเภออย่างต่อเนื่อง และประชาชนไม่ให้ความร่วมมือ

3. ด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการวางแผนการสอน โดยการประชุมครู พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน โดยการนิเทศภายใน และการสอนซ่อมเสริม สิ่งที่ครูให้พิจารณาเลือกเทคนิคและวิธีสอน คือ จุดประสงค์การเรียนรู้ โรงเรียนนำผลของการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงมาตรฐานการจัดการเรียนการสอน และการจัดสอนซ่อมเสริม สำหรับปัญหาที่พบคือ ครูต้องสอนวิชาที่ตนไม่ถนัด ครูขาดแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับเทคนิคและวิธีสอน ครูไม่มีเวลาพอสำหรับการสร้างเครื่องมือวัดจุดประสงค์ และครูขาดความชำนาญในการวัดผล การปฏิบัติ

ละมัย จันตะฮอด (2534) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "สภาพการใช้หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนเขตการศึกษา 8" ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านการแปลงหลักสูตรสู่การสอน โรงเรียนส่วนใหญ่มีการวางแผนการใช้หลักสูตร ได้ศึกษารายละเอียดของหลักสูตรจากเอกสารด้วยตนเอง ร่วมกันจัดทำแผนการสอน โดยมีศึกษานิเทศก์อำเภอให้ความช่วยเหลือ พบปัญหาครูขาดความรู้ความเข้าใจในการวางแผนการใช้หลักสูตร และการเรียนการสอน ครูมีภาระรับผิดชอบมาก การได้รับเอกสารประกอบหลักสูตรและสื่อล่าช้า และมีจำนวนจำกัด

2. ด้านการจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อการใช้หลักสูตร มีการเตรียมบุคลากร โดยส่งครูเข้ารับการอบรม ผู้บริหารโรงเรียนช่วยเหลือครูผู้สอนจัดทำตารางสอน จัดครูเข้าสอน โดยคำนึงถึงความรู้ และประสบการณ์ ปัญหาที่พบได้แก่ เวลาในการเตรียมบุคลากรมีน้อย จำนวนห้องเรียนไม่เพียงพอ ไม่ได้รับการนิเทศจากศึกษานิเทศก์จังหวัด และผู้ปกครองไม่เห็นความสนใจของการประชาสัมพันธ์หลักสูตร

3. ด้านการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้ครูทำบันทึกการสอนล่วงหน้า ให้คำปรึกษาแนะนำและส่งเสริมครูให้จัดทำสื่อ ครูสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ใช้ทักษะกระบวนการทั้ง 9 ขั้นในการสอน ปัญหาที่พบได้แก่ ครูสอนหลายวิชาไม่สามารถเตรียมการสอนได้เต็มที่ สื่อการสอนไม่ครบทุกกลุ่มประสบการณ์ และขาดเครื่องมือการวัดผลการเรียนรู้ที่เป็นมาตรฐาน

วรณี ชาญชิต (2534) ทำการวิจัย เรื่อง "การศึกษาการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา ของโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนที่ดำเนินงานนิเทศภายในดีเด่นระดับอำเภอ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ" พบว่า โรงเรียนมีขั้นตอนการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน 3 ขั้นตอน คือ การวางแผนโครงการการดำเนินงานตามแผน และการประเมินผล โดยดำเนินการดังนี้

1. การวางแผนโครงการ คณะกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนทำการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของโรงเรียน ทำการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา ลำดับความสำคัญของปัญหา กำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหา โดยวิธีประชุมปรึกษาหารือ แล้วจัดทำโครงการนิเทศภายใน

2. การดำเนินงานตามแผนโครงการ ดำเนินงานโดยคณะกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน ซึ่งมีการประชุม แบ่งงาน มอบหมายงาน และนิเทศชั้นเรียน

3. การประเมินผล คณะกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน ประเมินผลระหว่างการพัฒนาปฏิบัติงาน และสิ้นสุดโครงการ แล้วนำผลไปพัฒนางาน

ไพศาล เทียมवेश (2534) ได้ทำการวิจัย เรื่อง "การศึกษาการดำเนินงานเกี่ยวกับการนิเทศภายในโรงเรียนตามแนวทางการเร่งรัดคุณภาพการประถมศึกษา ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร" พบว่า โรงเรียนได้ดำเนินงานเกี่ยวกับการนิเทศ โดยมีผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มประสบการณ์ ผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าสายชั้น และครูทุกคน ศึกษาปัญหาที่พบจากการปฏิบัติงานของครู เพื่อกำหนดเป็นความต้องการจำเป็นที่เป็นไปได้ และเขียนโครงการเสนอขอขยายของโรงเรียนมีการสร้างสื่อ เครื่องมือ พัฒนาการนิเทศ และเตรียมปัจจัยด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ ก่อนลงมือปฏิบัติงานตามโครงการ พร้อมทั้งประเมินผลโครงการ โดยพิจารณาคุณภาพและปริมาณงานที่ปรากฏ มีการรายงานผลการปฏิบัติงานเป็นลายลักษณ์อักษร ต่อผู้บริหารโรงเรียนเมื่อสิ้นสุดโครงการ ปัญหาการดำเนินงาน ได้แก่ บุคลากรขาดความรู้ และทักษะในการวางแผนขาดความร่วมมือจากบุคลากรที่เกี่ยวข้อง งบประมาณที่จัดสรรมีไม่เพียงพอ ไม่มีเวลาในการออกปฏิบัติการนิเทศ เพราะมีงานประจำมาก ขาดการควบคุมกำกับการปฏิบัติงาน บุคลากรขาดความรู้และทักษะในการประเมิน ไม่นำผลการประเมินไปใช้ประกอบการปฏิบัติงาน

จตุรงค์ เหมธา (2536) ได้ทำการวิจัย เรื่อง "สภาพและปัญหาการเรียนการสอนวิชาพลศึกษาในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการเรียนขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ" ผลการวิจัยพบว่า

1. โรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่เปิดสอน วิชาบังคับแกนตามหลักสูตร และเปิดสอนวิชาพลศึกษาเป็นวิชาบังคับเลือก ส่วนวิชาเลือกเสรีเปิดสอนเป็นส่วนใหญ่ กิจกรรมที่เปิดสอนพิจารณาตามความพร้อมของโรงเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่มีโรงฝึกพลศึกษาไม่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรมพลศึกษา การประเมินผลการเรียนวิชาพลศึกษาใช้เกณฑ์ของกลุ่มโรงเรียน

2. ปัญหาด้านการสอนวิชาพลศึกษาของโรงเรียนในอำเภอเมือง และโรงเรียนนอกอำเภอเมือง โดยส่วนรวมมีปัญหาในระดับน้อย ส่วนข้อที่มีปัญหาระดับมาก คือ ความรู้ ความเข้าใจ ในหลักสูตรฉบับปรับปรุงมีไม่เพียงพอ และขาดคู่มือประกอบการสอนวิชาพลศึกษา จำนวนครูพลศึกษามีไม่เพียงพอ และงานรับผิดชอบของครูพลศึกษามีมาก เมื่อเปรียบเทียบกับปัญหาในด้านการสอนหลักสูตรฉบับปรับปรุง ของโรงเรียนในอำเภอเมืองและนอกอำเภอเมือง พบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง

ซิลเวอร์เตอร์ (Silverter, 1979) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ทัศนคติที่มีต่อการผลศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา" ผลการวิจัยพบว่า ครูผลศึกษาที่มีวุฒิปริญญาและสูงกว่าจะมีความเข้าใจหลักการและวิธีการสอนผลศึกษาที่ดีกว่า ส่วนครูไม่มีวุฒิต่างผลศึกษาส่วนใหญ่สอนโดยปล่อยให้เด็กเรียน มีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ตามลำพัง เพราะไม่มีหลักการและวิธีการสอนผลศึกษา เป็นเหตุให้เด็กเรียนไม่ประสบความสำเร็จ ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่า ควรจะเพิ่มจำนวนครูผลศึกษาที่มีวุฒิต่างผลศึกษา เพื่อทดแทนครูผลศึกษาที่ไม่มีวุฒิต่างผลศึกษาที่กำลังสอนในขณะนี้ และควรจัดผลศึกษานิเทศก์ขึ้นเพื่อให้ความช่วยเหลือ และสาธิตการสอนผลศึกษาให้กับโรงเรียนประถมศึกษาต่าง ๆ

คอรี่ (Korri, 1979) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการสอนของครูผลศึกษาสตรีและความสัมพันธ์ต่อความสามารถในการสอนของผู้เรียนในวิชาเอกผลศึกษาในรัฐมินเนโซตา" โดยใช้แบบสอบถาม ถามครูผู้สอนวิชาผลศึกษา ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ขาดอุปกรณ์และเครื่องอำนวยความสะดวก จำนวนนักเรียนแต่ละชั้นมากเกินไปไม่สามารถจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตอบสนองความต้องการ และความถนัดของแต่ละบุคคลได้ ครูผลศึกษามีชั่วโมงสอนมากเกินไปทำให้ไม่มีเวลาในการเตรียมการสอน

วิลลาร์ด (Willard, 1974) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาสภาพโปรแกรมผลศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาของรัฐเทนเนสซี และเพื่อที่จะทราบถึงทัศนคติของผู้บริหารและครูที่มีความรู้ความเข้าใจในโปรแกรมผลศึกษา กับผู้บริหารและครูที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจในโปรแกรมผลศึกษา" ถามเกี่ยวกับด้านปรัชญา อุปกรณ์การสอนและเครื่องอำนวยความสะดวก เทคนิค และวิธีการประเมินผลการเรียนการสอน พบว่า มีความแตกต่างกันระหว่างทัศนคติของครูผลศึกษากับครูประจำชั้น เกี่ยวกับโปรแกรมผลศึกษา และมีความแตกต่างกันระหว่างผู้บริหารที่มีความรู้และไม่รู้โปรแกรมผลศึกษา

เดวิด (David, 1981) ได้เขียนบทความเรื่อง "การวางแผน การจัดองค์การ และการนำแนวทางด้านการพัฒนาทักษะในการเคลื่อนไหวไปใช้กับเด็กในระดับชั้นประถมศึกษา" สรุปได้ดังนี้ ในการวางแผนพัฒนาทักษะการเคลื่อนไหวของนักเรียนระดับประถมศึกษา และการ

นำโปรแกรมผลศึกษาไปใช้ต้องยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้ทักษะการเคลื่อนไหวได้มีการพัฒนาและแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น จะต้องกำหนดโครงสร้าง และจัดทำแผนภูมิลำดับขั้นตอนในพัฒนาการของนักเรียนปีต่อไป ในการประเมินผลจากการสังเกตนักเรียนจะต้องจัดนักเรียนเป็นกลุ่ม โดยแบ่งเป็นทักษะเบื้องต้นและระดับที่สูงขึ้นไป เพื่อช่วยให้ครูสามารถนำวิถีเฉพาะไปใช้พัฒนานักเรียนให้ก้าวหน้าในขั้นต่อไป เมื่อมีการกำหนดระดับของนักเรียนแล้ว ก็สามารถใช้สื่อเฉพาะและนำไปใช้ในการส่งเสริมการพัฒนา สิ่งสำคัญคือ ในการกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะของทักษะในแต่ละบทเรียน และจะต้องรู้ว่าเมื่อไรควรจะไปใช้ทักษะอื่นต่อไป ในบทเรียนควรจะต้องมี 4 ตอน คือ 1. ขั้นนำ 2. ขั้นทบทวนบทเรียนที่เรียนมาแล้ว 3. เนื้อหาของบทเรียน 4. บทสรุป ในขั้นตอนสุดท้ายนี้จะต้องประเมินความก้าวหน้า ความสนใจ และความต้องการของนักเรียน จะช่วยให้ครูนำไปพัฒนาการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ซูวาเรซ (Suarez, 1975) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การประเมินผลโปรแกรมผลศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษาของรัฐเปอโตริโก" ความมุ่งหมายของการวิจัย เพื่อเป็นการประเมินค่าโปรแกรมผลศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา รัฐเปอโตริโก จำนวน 12 โรงเรียน โดยพิจารณาเกณฑ์มาตรฐานในการประเมินผลขั้นกับด้านต่อไปนี้

1. การจัดดำเนินการ
2. ลักษณะของโปรแกรมและกิจกรรม
3. อุปกรณ์และเครื่องอำนวยความสะดวก
4. ข้อเสนอแนะในการเรียนรู้
5. ผลที่ได้จากการเรียนรู้

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสำรวจ และการสัมภาษณ์คณะครูสอนเป็นรายบุคคล ผลการวิจัยพบว่าโปรแกรมผลศึกษาในโรงเรียนส่วนมากยังอยู่ในเกณฑ์ไม่ดี การนำโปรแกรมผลศึกษาที่วางแผนโปรแกรมโดยรัฐมาใช้ นั้น เป็นโปรแกรมที่ไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริง สภาพของโรงเรียนนั้น ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีน้อย ไม่มีจำนวนนักเรียนที่แน่นอน การเรียนผลศึกษาในชั้นเรียน ขาดอุปกรณ์และเครื่องอำนวยความสะดวก ซึ่งทำให้เป็นผลกระทบกระเทือนต่อการสอนและกระบวนการเรียนรู้วิชาผลศึกษา

เบสแมน (Bestman, 1975) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การประเมินผลโปรแกรมผล
ศึกษาของนักเรียนชายในโรงเรียนมัธยมศึกษาของอำเภออานาไฮม์ รัฐแคลิฟอร์เนีย" โดยมีจุด
มุ่งหมายเพื่อแสดงคุณภาพและประโยชน์ในปัจจุบันของโปรแกรมผลศึกษา ของนักเรียนชาย ใน
โรงเรียนมัธยมศึกษาสหศึกษาของอานาไฮม์ จำนวน 25 โรงเรียน โดยการใช้แบบสำรวจของ
เนลสัน (Neilson Score Card) ผลการวิจัยพบว่า

1. คณะผู้ทำการสอนต้องเตรียมตัวให้พร้อม และปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้น
2. ครูผลศึกษามีฐานะทางสังคมดีกว่าครูผู้สอนอื่น ๆ ทั้งในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการ
สอน บุคลิกภาพ และอุปนิสัย
3. สถานที่และอุปกรณ์มีอยู่ไม่เพียงพอ
4. ครูผลศึกษามีชั่วโมงสอนมากเกินไป
5. ขาดตำราและคู่มือในการเรียนการสอนของครูผลศึกษา
6. ด้านโปรแกรมการสอนผลศึกษา ครูผลศึกษามักไม่กำหนดเนื้อหาในการสอน
อย่างแน่นอน
7. มีการจัดเฉพาะโปรแกรมการสอนผลศึกษาในโรงเรียนเป็นหลัก โปรแกรมอื่น ๆ
แทบจะไม่มีการจัดเลย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย